

Ս Ի Ռ Ն

ՀԱՅ ԱՍՏՈՐԳԻՐ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՍԵՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԼՐԱԹԻՅԱԳԼԻՄԻ ՁԱՅ ԳԵՏԻՍԵՐԻՐՈՒԹՅԱՆ

ԲԱՂԱՆԳԱՆԵԹՅՈՒՆ

1. Գեոսոփիս եւ եկեղեցի (Բ.) Զեքարայան. — 2. Դասեր Ա. լեսարանիկ. Բ. Ե. — 3. Քեհիկի Հայ գաղութը եւ տնօրէն եկեղեցին. Մ. Ե. Ա. — 4. Հրաժարում. Մո. Desbordes-Volmore Թրգմ. Եւ. Նի. Մ. Կարապետ. — 5. Սոփրաթի Մանր. Քերտած. Լամարտիկ. Թրգմ. Ե. Ե. Դ. — 6. Կարճ Մարտիկի սպիտակ եւ սրբազան. Դանիկի Ֆեդրան. — 7. Արգանի Բարձրագոյնի մեծագոյնը. Ա. րաժանի. — 8. Լուսանի եւ Ազոփ. Fr. Coppée. Թրգմ. Ներսիս Սրկ. Տր. Ներսիսեան. — 9. Հոգեւոր ցեղացի մը. Թրգմ. Ռուսա. ներհեհ. Ներսիս Քեյ. Առաքելան. — 10. Մանկավարժայն ճանտուն մէկ ընդ Ձեռագիր. Ե. Ե. Դ. — 11. Մասնակցական. Միկա. Չերազ. Իր կեանքը եւ գործը. Իր 60 տեղացի Յոսեփեանի ստի. Դեհ Արշակ Ազոյանեան. — Միկա. Չերազ. Արեւիկան փայլակներ. ուսումնասիրութիւն մը Արաշիկ Յովհաննէսեանի. Բ. Ե. — 12. ՍԻՌՆԻ Լուսարանութիւնները. — 13. — Բիզանդի Քեյան. Բ. Ե. — 14. Զորային Անդրանիկ. Բ. Ե. — 15. Նիսարի Նախնայ Մասնակցական. Ս. Եփրեմի Ասորայ Վեհապետ ստացումը Կաւն Նիկոմիդիոյ փառաքին. Տրեքիի Յ. Մարտ. — 16. Ազգիս Վեհ. Հայրապետի ճիշտագոյնը եւ ստացումը. — 17. Սիւնի Արձագանգը. — 18. Ս. Յակոբի Ներսիս. Ս. Գարիբալդի Հայր Պապիսի Բարձր Դոմի. սերին մօտ. — Ս. Յակոբի Մասնակցականը:

Ձեռնասկի կը շանճարարենք
ցումը Հայերու եւ Հայ հեղինակնե-
րու, հրատարակչներու, գրականա-
ներու, եւ առ հասարակ բոլոր առօր-
եայ եւ պարբերական հրատարակու-
թեանց Տեղերուն, որ բարեհաճին խը-
նամբի կարգով Սիոնի այս քիւիս մէջ
Ս. Յակոբի Մատենադարանի մասին
որոշած տեղեկութիւնները, եւ գործակ-
ցիւն մեզի մայրավանիս Տպագիր եւ
Ձեռագիր համախմբումները լրացնելու,
կատարելագործելու եւ նոյնացնելու
համար, այն գիտակցութեամբ քէ Ս.
Յակոբ ամենէն ապահով կեդրոննե-
րուն մէկն է Հայ մեքի եւ արուեստի
որոշողութիւնները պանելու համար:

ՍԻՈՆԻ ԶՐԴ. ՔԻՒՆ ՄԷՋ ԴՐՈՒԱՄ
ՀԱՆԵԼՈՒԿԻՆ ՊԱՏԱՌԱՆՆ Է
«ԵՐԻՔՈՎ»

Ժամանակագրական կարգով լու-
ծողներ են.

- 1.—Ժամանակագրաց Վարժարանի Բրդ.
կարգի աշակերտներէն Սարգիս Աւե-
սիսեան:
- 2.—Պէջութեան Խ. Պ. Բարսաւեան:
- 3.—Դահլիճէն Օննիկ Մանեսեան
- 4.—Պերութեան երուանդ Դ. Դարբեան
- 5.—Լաքախայէն Վահան Վրդ. Դեռզ-
եան:

Թեւեւ ըստ սովորութեան միայն ա-
մենէն յառաջ եւ միշտ լուծողին կը տը-
րուի խոստացուած պարգևը, բայց ՀՈՎ.
ՈՒԱԿԱՆ ՍՐԻՆԳԻՆ Հեղինակը ինչպան
խաշակերտութեան բոլոր լուծողներուն ալ
կը նուիրէ մէջ մէկ Հովուական Սրինգ:

ՀԳԳՂ. Օրմանեան Սրբազանի ԱԶ-
ԳԱՊԱՏՈՒՄԻՆ Դրդ. Մասին տպագրութիւնը
աւարտած է. եւ Դեկտեմբերի մէջ պիտի հրատա-
րակուի:

Պէտք է յիշել որ այս Դրդ. Մասին գի-
նը Հիմն Տոյար է մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը,
փոստի ծախսը մեր վրայ, Իսկ Դեկտեմբերին
եսքը գինը պիտի ըլլայ Վեջ Տոյար:

ՏԵՂԵԿՆԵՐ ՏԵՂԵԿՆԵՐ

ՍԻՈՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԸՆԹԵՐՅՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ մինչեւ հիմայ չեն
վճարած իրենց տարեկան բաժնեգրի
պարտքը ՍԻՈՆԻՆ, բող փութան վճարել:

ՍԻՈՆԻ ԼՕՐԴ. քիւն է այս: Ըստ
մօտ է տարեցուխն ալ: Հարկ է որ
փակուին ՍԻՈՆԻ այս առաջին տարեցին
բաժանորդներուն հաշիւները:

Վարչութիւն ՍԻՈՆԻ

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՄ ԵՆ

Ա.— ՊԱՏԱՐԱԴԱՐԱՏՈՅՑ Հայաս-
տանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ. գին ՄԷՋ ՏԵ-
ԼԵՔ կամ 2-Դ ԵՂԵՂ կամ ԵՂԵՂ-ԴԵՂ 20 ՊԵՂ:

Բ.— ԲԵԹՍԱՐԻՍԻ ՍԱՅԼԸ, Թորգոմ
Սրբազանին այս աշխատական յօդուածը արտա-
տուած է ՍԻՈՆԻՆ առանձին տեսակով եւ հը-
րատարակուած է: 8- ԷՋ 24 զին ԵՂ. 2 ՊԵՂ:

Դ.— Լիակատար Տուցակը Ս. Արքեպի-
Տպարանին ըստ տեսած գիրքերու:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐ ԵԿԵՂԵՅԻ

Բ.

Հոռի եկեղեցին իրական պետություն մը եղաւ իր հոգևորական պատմութեամբն ապա: Անոր պետական ըմբռնումները ձեռնած էին հեթանոս Հոռի կայսերական և պետական մեթոտներուն վրայ, և իր ձգտումները՝ դէպի կրօնական կայսրություն մը հաստատելու՝ նպատաւոր դեռին դոտն աւատական բռնապետություններու տակ իրենց արուականությունն ու ինքնությունը կորսնցուցած ժողովուրդներու մեծածաւալ զանգուածին մէջ:

Ատեն եղաւ միջնադարեան Եւրոպայի մէջ որ պապերը ամենէն հոգի վեհապետներու հաւատար և անոնցմէ աւելի ազդեցիկ դիրքեր բռնեցին: Վասնզի Հոռի պապը ոչ միայն հոգևոր իշխանությունն ամենէն վերին ներկայացուցիչը կը դաւանուէր, ոչ միայն անոր վճիռները վերջնական էին հոգևոր իրերու մէջ, այլ նաեւ աշխարհական և քաղաքական գործերու մէջ, որովհետեւ ոչ միայն թագաւորի մը կամ իշխանի մը պէս տուրքեր կը հաւաքէր, բանակ կը կազմէր, այլև թագաւորներէն աւելի հեղինակություն և հմայք ունէր Եւրոպոյ մէջ: Թագաւորներ, իշխաններ, աւատապետներ կ'իշխէին որոշ երկիրներու և շրջանակներու վրայ, անոնց հատկութիւն ազդեցութիւնը իրենց շրջանակներէն ու սահմաններէն անդին չէին անցներ, իսկ պապերուն ազդեցութիւնը կը տարածուէր բոլանդակ Եւրոպայի վրայ, անոնց հատկութիւն ազդեցութիւնն էին բոլոր Եւրոպական երկիրները. պապական պատգամաւորներու առջև թագաւորներ կը խոնարհէին: Խաչակրական շարժումը միայն բաւական է պապերու այս տարածեալ ազդեցութիւնը բացատրելու համար:

Ինչպէս շինուեցաւ պապական հեղինակությունը. — երկու կերպով. Կրօնական և Տնտեսական ոյժերով:

Կրօնական հեղինակութեան հիմ եղան Աւստրալներուն քանի մը տունները (Մթ. ԺԳ. 18ր., Ղկ. 31ր., Յովն. ԻԱ. 21ր.) լատինամիտ մեկնութեամբ, այսինքն՝ Յիսուս-Քրիստոսի առաքեալներուն մէջ Պետրոսին վերադրուած առաջնությունը լատին դաւանանքով: Այս դաւանանքը այնքան մշակուեցաւ և բարդաւաճեցաւ Հոռի եկեղեցւոյն մէջ որ պապեր Պետրոսին վե-

138-98
(700-66)

բաղրուած առաջնութենէն ու առանձնաշնորհումներէն աւելին ստեղծեցին իրենց համար:

Տնտեսական հեղինակութեան հիմ եղան պապական երկիրներ, որոնք թեւադրեցին պապութեան քաղաքական վեհապետութեան ծրագիրը. և այսպէս՝ Ս. Պետրոսին յաջորդները ո՛չ միայն եկեղեցական նուիրապետութեանց մէջ առաջինը Հռոմի եկեղեցին է յայտարարեցին, այլ նաեւ Եւրոպայի պետութիւններուն մէջ ալ, քաղաքական վեհապետութեան առաջնութիւնը խելէ ուզեցին այլարհական թագաւորներու ձեռքէն, և նոյն իսկ պահ մըն ալ յաջողեցան:

Պապերու քաղաքական վեհապետութիւնը սկսաւ Ըրդ դարուն: 727 ին Լոմպարտացիք Գրիգոր Բ. պապին քաղաք մը (Sutri) տուին: Ստեփան Բ. պապը 753 ին Ֆրանսայի զինեալ օգնութեամբ տիրացաւ Ռալեննայի Էքզարքութեան և ուրիշ մասերուն: Շարլըմաներ 781 ին և 787 ին Միշլին Իտալիոյ մէջ ուրիշ երկիրներ տուաւ պապին: Թէև ժող դարուն, անխլխանութեան երեսէն պապեր կորսնցուցին իրենց քաղաքական վեհապետութիւնը և մնացին լոկ կրօնական իշխանութեան մէջ, բայց երբ 1014 ին Թոմքանայի մէկ մասը և 1052 ին ալ Պէնէ-վէնիթո պապութեան ձեռք անցան՝ վերանորոգեցաւ պապերուն քաղաքական վեհապետութիւնը և ընդարձակուեցաւ, այնպէս որ Լեոն Թ. 1052 ին Իտալիոյ նօրմաններուն վեհապետը եղաւ: 1115 ին Քանոսայի Մաթիլտ կոմսուհին պապութեան կտակեց իր այլեւայլ աւատները, զորս չէր կրնար պաշտպանել Գերմաններուն դէմ: Հենրիկոս 2-ի մահէն ետքը (1197) Իննովկենտիոս Գ. տիրացաւ Անքոնայի, Սիլվէթոյի դքսութեան, Թոքանայի, Ասիդի և Փէրուկիայի: 1213 ին Ֆրետերիք Բ. կայսրութեան ոսկի կնիքով վաւերացուց պապական կալուածները: 1348 ին Ֆրանսա պապութեան շնորհեց վընէսէնի կոմսութիւնը, իսկ պապը ինքն գնեց Ալլինտոնը: Երբ Ալլինտոնը եղաւ պապութեան աթոռանիստը, պապերուն քաղաքական վեհապետութիւնը անուանական բան մը դարձաւ Իտալիոյ մէջ, բայց Յուլիոս Բ. պապ զէնքի ուժով պահպանեց իր տիրապետութիւնը:

Պապերը, իբրեւ վեհապետ և տէր երկիրներու և իբրեւ կրօնապետ Հռոմի եկեղեցւոյն, որ նախ քան բողոքական շարժումներ, միակ եկեղեցին էր բովանդակ Եւրոպային, շատ բարձր հեղինակութիւն չինեցին Ս. Պետրոսի աթոռին: Երկու Գրիգորներ մասնաւորապէս ուշադրաւ են պապական տարեգրութեանց մէջ. Գրիգոր Ա. (590-604), «միջնադարեան պապութեան հայրը», առաջին անգամ միոյնուեցաւ քաղաքականութեան մէջ: Միւսն է Գրիգոր Է., նըշանաւոր Հիլտիպրանտը (1073-1085), որ իր առջեւ խոնարհեցուց և նուաճեց Գերմանիոյ Հենրիկոս Գ.ը:

Կրօնական և տնտեսական միացեալ ուժերու վրայ հաստատուած պապական վեհապետութիւնը պիտի չկրնար անդրդուելի մնալ յաւէտ: Դժգոհութիւնը թէ՛ ժողովուրդի կողմէն և թէ՛ թագաւորներու և իշխաններու կողմէն, միշտ կային ընդդէմ պապական վեհապետութեան: Պոհնմիոյ և Գերմանիոյ գիւղացիութիւնը մասնաւորապէս պատրաստուած զեռին մըն էր՝ նետելու համար պապերու տնտեսական լուծը. զոր օրինակ, երբ Լուտեր օգտուեցաւ չինական ժողովուրդի այդ տրամադրութենէն և յանուն բարեկարգութեան կոչում ըրաւ գիւղացիին դիւրաբորբ զգացումներուն և ըմբոստացուց զանոնք, ասոնք գիւրու-

թեամբ մերժեցին Հռոմի ամուսին ունէ հեղինակութիւնն ու հարկը իրենց վրայ: Այնպէս որ Լուտերի յառաջ բերած կրօնական բարեկարգութեան այդ մեծ շարժումին յաջողութեան մէջ կենսական դեր կատարեց ժողովուրդին պապական տաւրքերէ և հարկերէ ձերբազատումը. իրողութիւն մը, որ այնչափ ժպտեցաւ իշխաններու և թագաւորներու, որոնք խրաջուցին լուտերական բարեկարգութեան շարժումը և կազմեցին ատոր յաջողութեան զօրաւոր զսպանակը: «Աւետարան»ին լուտերեան քարոզութենէն այնքան ողբերուած ու զինովցած էին գիւղացիները որ անոնք, իբր դրական արդիւնք նոր քարոզութեան, պահանջեցին Մովսէսէն օրինադրուած յորեւեանը կատարել, որ կը ջնջէր բոլոր պարտքերը:

Գաղափար մը տուած ըլլալու համար պապութեան տնտեսական ոյժին վերայ յիշենք միայն մէկ պարագայ. երբ Ֆռանսական յեղափոխութեան հետեւանքով պապական իշխանութեան երկիրները պետականացան, Հռոմի եկեղեցին միայն Ռէնի ձախ ամիրն վրայ կորսնցուց 1719 քառակուսի փարսախ երկիր մը, որ 3,162,576 բնակիչ ունէր և 21 միլիոն ֆռանքի եկամուտ մը տարեկան:

Ահա թէ ի՞նչ կը նշանակէ պիտոլիւն և եկեղեցի պատմութեան մէջ, կամ կրօն և քաղաքականութիւն, որոնց անջատումը իրարմէ կենսական խնդիր մըն էր բոլոր Եւրոպայի համար մասնատրարար տնտեսագիտական տեսակէտէ: Եւ այս է պատճառը որ Եւրոպա ուղեց պապութեան ձեռքէն խլել նախ տնտեսական զօրութեան աղբիւրները և յետոյ կոտորել անոր կրօնական գերիշխանութեան հմայքը, ոյժ տալով բողոքական եկեղեցիներու կազմակերպութեան: Բայց այնքան ալ դիւրին չեղաւ այս աշխատութիւնը. Լուտերէն մինչև Նաբոլէոն Պոնափարթ, այսինքն ժողովրդաբու սկիզբէն մինչև ժողովրդին սկիզբը տեսց, և վերջապէս հարուածը Նաբոլէոն տուաւ Հռոմի եկեղեցիին քաղաքական վեհապետութեան, 1801 Յուլիս 15ի Քօնքօրտայով, զոր ստիպուեցաւ ստորագրել Պիոս Է:

Այս նշանաւոր դաշնագիրին զլիաւոր կէտերն էին. կաթոլիկութիւնը Ֆրանսայի մեծամասնութեան կրօնքն է. աղատ է եկեղեցական հանրային պաշտամունքը, հերիք է որ յիսանդարտի հանրային անդորրութիւնը: Նոր թեմադրութեան համեմատ պիտի ըլլան միայն տասը արքեպիսկոպոսական և յիսուն եպիսկոպոսական թեմեր: Առաջին Քօնսիլն է (Նաբոլէոն) որ պիտի նշանակէ նոր եպիսկոպոսները, իսկ պապը պիտի հաստատէ: Ծուխերը պիտի սահմանուին կառավարութեան հետ համաձայնելով: Իւրաքանչիւր թեմ կրնայ ունենալ միայն մէկ եկեղեցական դպրոց, իր ծախքերը իր վրայ: մայր եկեղեցիներ և ծխական եկեղեցիներ կ'ենթարկուին եպիսկոպոսներու իշխանութեան: Պապը կ'ընդունի եկեղեցական կալուածներուն պետականացումը, բայց կառավարութիւնն ալ պիտի հոգայ եպիսկոպոսներուն և քահանաներուն պէտքերը: վերջապէս պապը կ'ընդունի որ Առաջին Քօնսիլը կը վայելէ հին կառավարութեան պապին քով վայելած բոլոր իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները:

Նաբոլէոն Հանգուրթեց պապական այդչափ նուաճեալ հմայքին ալ. երբ 1804 Մայիս 18 կայր հռչակուեցաւ Առաջին Քօնսիլը, ուղեց Շարլըմանների պէս թագուիլ պապին ձեռքով, բայց ոչ թէ Հռոմի, այլ Փարիզի մէջ: Այս նպատակով զիմեց Պիոս Է-ին, որ հաւանեցաւ, այն պայմանաւ սակայն որ հնար եղա՞ծին չափ կրօնական նկարագիր մը ունենայ թագադրութեան հանգէսը: Նաբո-

լէոն չհակառակեցաւ, և պապը եկաւ Թոնթէնպէօ, բայց ընդունուեցաւ իբրեւ դրան եւեց մը (կամ թուրքերէն այժմ ըստածին պէս իբր «պաշ փափաղ» մը), և ամէն բան ըրաւ պապը պղտիկ ձգելու համար իր և ժողովուրդին առջեւ այնպէս որ թագադրութեան հանդէսին մէջ իսկ թաղը իր ձեռքով առաւ դրաւ իր դըլուխը փոխանակ պապի ձեռքէն ընդունելու:

Նաբոլէոն իր եղբայրը (Ժօզէֆ Պոնափարթը) թագաւոր նշանակեց Նաբոլիի վրայ, պապը հակառակեցաւ, բայց ֆռանսական զունդերը յանկարծ Հռոմ մտան 1808 փետր. 2 ին. իսկ 1829 մայիս 17 Նաբոլէոն կայսր Շէօնպրունի պալատին մէջ ստորագրեց այն հրովարտակը որով կը յայտարարուէր թէ պապական երկիրներ միացած են պետութեան:

Իտալիոյ մէջ պապը դեռ կը պահէր իր վեհապետի հմայքը ժողովուրդի աչքին, բայց հոն ալ քաղաքական իրադարձութիւններ վերջ տուին պապերու աշխարհիկ վեհապետութեան:

Իտալիա փոքրիկ իշխանութիւններու բաժնուած երկիր մըն էր, և ստորին և վերին Իտալիա կը պատկանէին պապին: Իտալիոյ միութեան ծրագիր մշակուած էր, Կարիպալտի, Բալուր դործի վրայէն: Նաբոլէոն խորհուրդ տուաւ Պիոս Թ.ին որ գոհանայ Հռոմով և Ս. Պետրոսի կալուածներով: Բայց Իտալիոյ եռանդուն յեղափոխականները ատեն չթողուցին որեւէ համաձայնութեան, Կարիպալտի հետզհետէ գրաւեց Սիկիլիա կղզին, Նաբոլի թագաւորութիւնը և պապական երկիրները: Պապական բանակը զօրավար Լափորխէրի հրամանատարութեամբ ուժգին դիմադրութիւն մը փորձեց, բայց ջախջախուեցաւ 1860 Սպտմ. 18 ին, և 1861 Փար.ին Վիկտոր-Էմանուէլ թագաւոր հռչակուեցաւ Իտալիոյ: Բալուր Մարտ 27 ին յայտարարեց երեսփոխանական ժողովին մէջ թէ Հռոմ անհրաժեշտ էր Իտալիոյ կազմակերպութեան համար, բայց պայմանաւոր Թռանսա հաւանի և պահուի պապին հոգեւոր գերիշխանութիւնը: Պիոս Թ. ի զուր դիմադրեց ֆռանսական զինուորներու օգնութեամբ. Վիկտոր Էմանուէլ գրաւեց Բիւրինալի պալատը, պապին թողլով Վատիկանի և Լատերանու Ս. Յովհաննէսի պալատները, Բասթէլ Կանտօլֆօյի հետ: Ասիկէ զատ Իտալիա 1871 Մայիս 15 ին ապահովութեանց օրէնքով պապին կ'ապահովէր տարեկան հաստատուն եկամուտ մը, վեհապետական իրաւունքներ, անձնական անընտարարելիութիւն, հեռագրի և փոստի մասնաւոր պաշտօն մը, որպէսզի ազատ յարարութիւն ընէ պետութեանց հետ, բայց Պիոս Թ. մերժեց, և փակուեցաւ Վատիկանի մէջ իբրեւ ցոյց բողոքի: Պիոս Թ. յաջորդները շարունակեցին ինքնարգելումի այս քաղաքականութիւնը, նոյն իսկ այսօր անընտարարելի է Վատիկան, որուն մուտքը կը պահեն պապին զինուորները, միջնադարեան դունադեղ լայնչի համադգեստով պաճուճուած. թէև անոնք այլևս չքախումբի մը տպաւորութիւնը կը թողուն այցելուին վրայ: Վասնզի 1870ական թուականներէն ի վեր բոլոր աշխարհի քաղաքական կեանքը փոփոխուած է և պապութիւնը, հակառակ իր պատմական բողոքին, համակերպած է քաղաքականութեան պահանջին, միշտ պահելով իր հմայքը պետութիւններու առջեւ. հմայք մը որ թէև զուրկ իր միջին դարու քաղաքական զսպանակներէն, բայց զգալի կ'ընէ իր բարոյական զօրութիւնը և կրօնական հեղինակութիւնը: Այնպէս որ նոյն իսկ այսօր Մոսսօլինիի տիրութեան երկաթի բռունցքին տակ Վատիկան լիովին կը վայելէ իր անընտարարելիութիւնը:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ԴԱՍԵՐ ԱԿԵՏԱՐԱՆԷՆ

«Երանելի է մանաւանդ սպնի
հան առեւելն»։ (Գրծ. Ի. 35)։

Դրամը շահելու և զործածելու կերպին վրայ ի՞նչ է Աւետարանին հայեացքը, առիկա բացատրեցինք մեր անցեալ Դասին մէջ։ Այս անգամ պիտի խօսինք զրամ տալու առաքինութեան վրայ, իբրեւ սկզբունք, զոր Սուրբն Պօղոս զործադրեց իր առաքելութեան շրջանին. այսինքն՝ ասկեր ունիս, և չժամբանայ ուրիշներուն վրայ երբ դուն կարող ես աշխատիլ և վաստիկի ֆուտպուսդ։ Կարելի է ըսել թէ Պօղոս Առաքեալ ծայրայեղութեան տարաւ աւետարանական այս սկզբունքը իր անձին վրայ, նորակազմ եկեղեցւոյն տալու համար Աւետարանի ամէնէն կենսական գասերէն մէկը։ Ինքն, իբրեւ զործիչ Աւետարանի գաշտին մէջ, իրաւունք ունէր իր վարձքըն ստանալու իր զործէն, իր աշխատութենէն. վասն զի մշակը արժանի է իր վարձքին. բայց Պօղոս որովհետեւ փոքրիկ արհեստ մը գիտէր (վրանակար էր) և կրնար առոր վաստակով հոգալ իր ապրուստը, հեռաւարար զոհաբաւ աշղձափով, և իր օրինաւոր վարձքը թողուց տեղական եկեղեցիներու պէտքերուն, և առոր փոխարէն բարեկեցիկ եկեղեցիներէն ուղեց չքաւոր եկեղեցիներուն տալու համար։

Սիրաք իմաստուն (Դ. 35) ըսած էր իրեն ժամանակակիցներուն. «Մի՛ լիցիս յօծար յառնուլն ձեռօք, և ի տաքի՛ կարկամ»։ Այսինքն՝ դիւրին դիւրին զրամ մի՛ առնէր մէկէ մը, ոչ ալ տալու առեն ժըլաւ եղիր. աւելի պարզօրէն՝ ուրիշներէն բան մը մի՛ առնէիր, բնդհակառակն առատաձեւուն եղիր զուն։

Պօղոս սակայն բոլորովին տարբեր պատգամ մը կուտայ. առնելիս աւելի տալը սղիկ է, զեռել տալով թէ այս սկզբունքը ուղղակի Տէր Երեսուս Բրիտանիոնն է, թէ և չորս Աւետարաններէն ոեւէ մէկին մէջ չէ արձանագրուած այդ։ Շատ թանկագին է

սակայն Պօղոսի հաւատամբ թէ այս խօսքերը նոյն ինքն Փրկչին խօսքերն են («զոր ինքն իսկ ասաց»)։

Դրամ տալը հաճոյք մըն է ինքնին, կամ շատ հաճելի պարտականութիւն մը, երբ մարդ ունի։ Այս հաճոյքը կ'զգայ տըւող մարդը այնքան խորունկ կերպով և գիտակցութեամբ, որ շատ ինքն կը շահի դաշն արդար վաստակով. վասն զի հաճոյքը արդար շահի տալուն մէջ և գիտակցութեամբ տալուն մէջ է։ Հայ-Բրիտանիայ բարքերու մէջ կ'այ այս գիտակցութիւնը։ Հայերէն հին ձեռագիրներու ասացողները խնամքով գիտել կուտան թէ այս գիրքը այսինչին հայրալ=արդար վաստակին արդիւնքով գնուած (ստացուած) և նուիրուած է եկեղեցւոյն։ Վասն զի զողջուած կամ զարնուած զրամը տալ ոեւէ բարեկործական նըպատակի, տուողի հոգիէն և էութենէն չի հոսեցներ հաճոյքի զգացումը։

Մարդկութեան բոլոր աշխատութիւններն ու զործերը կը դառնան համազործակցութեամբ։ Քննելէք ձեր հազուստն ու կապուստը, ձեր ապրուստը, ձեր արհեստներն ու զրամ վաստակելու բոլոր միջոցները, առնց ամէնքն ալ աշխատակցութեան մը, ընկերային լայնածաւալ զործակցութեան և համազործակցութեան մը արդիւնքներն են։ Քննէ, ուսումնասիրէ կօշիկներդ, և տես թէ անոր կաշիները ո՞ր կենդանիներէն առնուեցան և մինչև որ կօշիկ եղան և դուն զանոնք կրցար գնել և անցընել ոտքերուդ՝ ի՞նչ կերպերէ և ի՞նչ ձեռքերէ անցան։ Այսպիսի վերլուծում մը բաւական պիտի լուսարանէ քեզի թէ ի՞նչ է համազործակցութիւն ըսուածը, և ի՞նչ է մենէ իւրաքանչիւրին բաժինը առոր մէջ, և նոյն իսկ ի՞նչ է մեր շահն ու վաստակը։

Տալը ընկերութեան կենսական պէտքերուն՝ ուրիշն փոխադարձութիւն մըն է այն ընկերութեան, որու անդամներուն համազործակցութեամբ կը հոգանք մեր պէտքերը, կը վաստակինք, կը ծախսենք. անդադրում փոխադարձ յարաբերութիւններ, անտեսազիտական օրէնքի մը հիմնընդուն վրայ։

Հոս խնդիր չի կրնար ըլլալ զործակիցներուն կարողութիւններուն և ընդուն

նակութիւններուն իրարմէ ունեցած տարբերութիւնները. որովհետեւ այդչափը հասկընալի է ինքնին. խնդիրը համադրեալկցութեան վրայ է, և իւրաքանչիւր անձ իր կարողութեան և ընդունակութեան չափով է որ կը գործակցի և կ'աշխատի իր վաստակն ու շահը ապահովելու համար:

Այս պայմաններու մէջ տալ իրրեւ ըսկըզուրք անհրաժեշտ է. վասն զի իւրաքանչիւր սք իր շահին իր կարողութիւններուն համեմատ կուտայ, և արդէն տալու առաքինութեան հիմը կը կազմէ այդ կարողութեան համեմատականութիւնը, հերիք է որ արդարութեամբ և իրաւամբ տայ մէկը իր կարողութեան համեմատ:

Աղքատ և այրի կենջ լուծային արժէքը եթէ չատ բարձր գնահատուեցաւ մեր Փրկչին կողմէն, պատճառը այս համեմատականութիւնն էր. որովհետեւ հարուստներ իրօք չատ տուին, բայց չտուին իրենց ունեցածին համեմատաբար. իսկ աղքատիկ այրի կենը, իր բոլոր ունեցածը տուաւ (Դկս. ԻԱ. 1-4), և սպիկա համեմատաբար չէր վերցներ:

Հին կտակի մէջ տալու համեմատականութիւնը ճշգրտած էր օրէնքով: Ընկերային, պէտքերու համար ամէն մարդ պիտի տար իր ունեցածներուն տասանորդը: Եւ մենք գիտենք Աւետարանէն որ Հիւն Կռակի մարդիկ իրենց գձուձ շահերուն յարմարցուցին տասանորդի օրէնքը. չնչին բաներու մէջ ճշգրիտ էին տասանորդելու իրենց ունեցածները, բայց արժէքաւորներու մէջ կը խորէին:

Իսկ արդի աշխարհին մէջ ամէն մէկ կառավարութիւն իր երկրին յատուկ օրէնքով կը սահմանէ իր առնելիք տուրքերն ու հարկերը. և հոր օրինակ, Ամերիկա իր քաղաքացիներուն հարստութեան զուտ շահը հիմ բռնած է իր առնելիք տուրքերուն, որ կը նշանակէ թէ Ամերիկեան կառավարութիւնը կերպով մը ընկեր է իր քաղաքացիներու զուտ շահերուն:

Իսկ կրօնական, բարեգործական տուրքեր պետական խտտութեամբ և ճշգրտութեամբ չեն պահանջուիր, ատիկա զրեթէ

թողուած է անձնիւր մարդու խղճմտանքին, գիտակցութեան, զգացումներուն, և այլն. այսինքն բարոյագիտական (էթիք) հարկ մը:

Եւ Հայ ժողովուրդին մէջ, որ իր կեղտերը իր մէջը լուացող ժողովուրդ մըն է, տալու հարկը և կերպը իր քրիստոնէական բարոյագիտութեան լման արտայայտութիւնը եղած է:

Մեր բնաշխարհին բոլոր ժողովրդական հաստատութիւնները և առոնց պահանջութիւնն ու կառավարութիւնը, Հայ ժողովուրդին տալով միայն յաջողած են:

Այսօր սակայն այս տուող ժողովուրդը ուզողի վիճակին մէջ է: Իր ունեւոր զաւակները տալու են մա՛նաւանդ աւետարանական մտքով և ոգիով. այսինքն՝ գիտնալով որ երանելի է տալը, օրհնեալ բան մը կայ տալու մէջ. կայ գիտակցութեան հաճոյքը, պարտք մը կատարելու հաճոյքը, հաճոյք մը գերապոյն, որ չի բացատրուիր. այդ հաճոյքը բարոյական է, բանաստեղծական է, կրօնական է, վերջապէս իրականութիւն մըն է, այնպէս որ տուողը միայն գիտէ և կ'չգայ զայն, և բառերով ու խօսքերով չի բացատրուիր:

Տալու աւետարանական օծութիւնը զժրախտաբար սկսած է կորսնցնել իր թարմութիւնը անոնց վրայ որ ունին:

Եւ տալու առաքինութեան վրայ այսօր աւելցած է ուզելու հարկը, ուզել այս ու այն պէտքի և կարօտութեան անունով: Եւ այս կերպով ուզելը կենդանի նահատակութիւն մըն է ուզողին համար մա՛նաւանդ երբ ունեւորը ժլատ է. զժկամակ է, յոգնեցնող է, խժժող է, մէկ խօսքով՝ տուող մը չէ. այնպէս որ իրականութեան մէջ աւելի դիւրին և տալը քան քի ուզելը, «բերան ծռելը»:

Պէտք է վերադառնալ տալու աւետարանական բմբռնումին և կերպին, վասն զի այդ բմբռնումին ու կերպին մէջ է զբրամ տալու առաքինութիւնը և հաճոյքը:

Բ. Ե.

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

ՔԵՐԷԿԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԵՒ ԱՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

1. — Քերէկի Բաղաբիճ անունները,
ամուսնուները եւ դիմը.

Քերէկ Ս. Գրոց Քիր-Մովսէսն է (Եսայի ԺԵ. 1), Կ'ըսուի նաեւ Քիր-Հերես (Երեմիա ԽԸ. 31). Քիր-Հարես (Եսայի ԺԵ. 11). Քիր-Հարեսի (Եսայի ԺԶ. 7, Գ. Թագ. Գ. 25) երբայական բնագրին այս անուններն Եթովպոսից թարգմանութեան մէջ կը նշանակեն քաղաք մը որ ունի ամրութիւններ. իսկ մեր նախնիքը կը զոհանան Քիր-Մովսէսը թարգմանել «պարկազ Մովսէսացոյն» եւ միւս-համարներն ալ՝ միայն Մովսէս անունով, մինչ էականին մէջ վերոյգրեալ անուններ կը նշանակեն Մովսէսացոց մայրաքաղաքը. իսկ Բ. Մակ. ԺԲ. 16 համարի մէջ գործածուած Քարայի բառը կը նշկատուի Քերէկ քաղաքը: Ոմանք Մովսէսի արձանագրութեան մէջ յիշատակուած Qarha կամ Qarha անունը կը կարծեն արդի Քերէքը. ընթերցողին կը յանձնարարուի կարգալ Գ. Թագ. Գ. 1-27 համարներն, ուր կը պատմուին Յուդայի եւ Իսրայէլի թագաւորներուն Մովսէսացոց հետ բռնած պատերազմներուն հետեւանքները եւ Մովսէսի սրտառու աւարտը ողջակիզելով իր անդրանիկ որդին Քիր-Մովսէսի պարսպաց վերայ: Քերէկը՝ Բիւզանդացոց ժամանակ, կոչուած է Քարաֆ-Մովսէս, ինչպէս ջոյց կուտայ Մատապայի նորագիւտ մոզայիքէ քարտէսը, նաեւ Մովսէս-Քարաֆ ըստ Ստեփանոս Բիւզանդացոյն. իսկ Թէոփրէ կուրացի մեկնիչը (Ե. գոր.), երբ Եսայիի վերոյգրեալ ԺԵ. 1 համարին մէջ, կը խօսի Մովսէսացոց վրայ, կ'ըսէ թէ «անոնց մայրաքաղաքն էր այն քաղաքը՝ որ հիմայ կը կոչուի Քարաֆ-Մովսէս, Խաչակիրք կ'ըսէին «Իրազ», իսկ Արաբացիք՝ Քերաք: Արաբացի պատմիչներէն Եագուտի, Ապուլֆէտայի եւ Տիմուրի տուած տեղեկութիւն-

ներն ճշդիւ կը յարմարին արդի Քերէկին: Նոյն քաղաքը Մեհալ Մովսէս արեւելեան կողմը, Լիւան բնուած հրուանդանին՝ քիչ մը արեւելեան հարաւը կը գտնուի. ուղղակի գծով ծովէն չորս փութիւթը հեռու, սեղաձեւ սարահարթի մը վրայ շինուած է ան, Մեհալ Մովսէս 1400 մեթր բարձր, տեղակ մը հսկայական արձուներոյն՝ որ զարկու ընթացքին արհամարհած է արեւելքէն եկող ամէն կարգի թշնամի յարձակումները: Քաղաքին ամրակուպարիսպները մեծ մասամբ կը մնան մինչեւ յայսօր. զարգարուած քառակուսի աշտարակներով, առաջին անգամ անոնց հիմը դրած է Մովսէսացոց թագաւորը՝ Մովսէս ատորերկրեայ եւ բարձրագոյր զանազան բաժանումներով: Խաչակիրներէն յետոյ, սուլթան Պիպարս էր որ նորոգեց նոյն ամրութիւնները, տեղ տեղ դնելով արարական արձանագրութիւններ: Եգիպտական իշխանութեան ժամանակ, Քերէկի բերդը ծառայած է իբր բանտ. սուլթաններէն Մէլէք-Էն - Նասըր 1294ին հոս աքսորուած եւ բանտարկուած էր. 14 տարեկանին՝ սուլթան հուշակուեցաւ Քերէկի մէջ: 1390 ին, եգիպտական ապստամբները՝ դարձեալ հոս բանտարկեցին սուլթան Պարքուքը՝ որ յետոյ բանտէն ազատուելով դարձաւ իր իշխանութեան գլուխը, ինչպէս կը յիշէ մեր յիշատակարաններէն մին: Ի հնումն Քերէկ մտնելու ճամբան ժայռի մը փորուած սանդիսաձեւ նեղ եւ դժուարանցանքի փապուղիներ էին: Քերէկ գտնուած հրէական, պարսկական, հռոմէական եւ արաբական դրամները ջոյց կուտան թէ Քերէկի պարիսպները բաց ի Հրեաներէն, նշաւակ եղած են պարսիկ, հռոմէացի եւ արաբական բանակներուն յարձակման: Նոյն քաղաքը, Հռոմէացեաց կայսրութեան օրերէն, Գրդ դարուն ալ, յայտնի քաղաք մըն էր, մինչեւ անգամ էլակապալ կայսրը Քերէկի մէջ դրած կոխած է. գտնուած է նըմոյ մը յիշեալ դրամէն, որուն մէկ կողմը՝ կայսրի դափնեպատկ կրսանդրին եւ զրոյմուած է Մարկոս Աւրելիոս Անթոնինոս անունով. միւս կողմը՝ Երեմասարգի մը կերպարանքին տակ, բախտը ներկայացուած է, մէկ ձեռքով ամաղթեցողը մը բռնած, իսկ միւսով զեկ մը. Քարաֆ-Մովսէս արձանագրութեամբ:

2. — Քեբեկի Խաչակրաց ժամանակ.

Քրիստոնէութիւնը շատ կանուխէն մուտք գտած էր Քէբէկի մէջ. երգ. դարուն Քառախ-Մոպա անուամբ եպիսկոպոսութիւն մը կար, իր եպիսկոպոսներէն երկուքը ծանօթ են, մին Գեմմարիոս՝ որ 536-ի Երուսաղէմի ժողովին ներկայ գտնուած է, իսկ միւսը՝ Յովհաննէս աշակերտը Սարաշի վանական Ստեփանոսի Մատապաշի մողայիքէ քարտէսին Քէբէկի մասը անվնաս մընացած ըլլալով՝ Քէբէկը հոն կը տեսնուի ժայռի մը վրայ թառած, մեծամեծ շէնքերով, եկեղեցիներով և սլանազարդ սրահներով: Խաչակիրք՝ երբ Քէբէկի տիրեցին, քաղաքը զրկեց ամառի գտան և աւերակ. Երուսաղէմի Լատին թագաւոր Ֆուլքի սեղանապետ Բայէնն էր որ 1136-ին, յաջողեցաւ ամրացնել անոր պարսպները՝ աւելցնելով եկեղեցի և ուրիշ կարեւոր շէնքեր, և Քէբէկը եղաւ Անգլոյորդանանի զբոսաւոր պողոտան: Քէբէկի և Մանրէալի պարոնութիւնը իր զիբքովն ու տարածութեամբ Երուսաղէմի Լատին թագաւորութեան կարեւորագոյն պարոնութիւնն էր: 1177-ին, Թրնօ Տը Շաղիլլեոն՝ իր կնոջ մահուամբ՝ երկրորդ անգամ ամուսնացաւ «Գըրազի տիկնոջ» Անգլոյորդանանի պարոն Զոնֆրօս տը Տօրոնի աշուոյն էթիկէնէթ տը Միլլիի հետ, և Քէբէկի պարոնութիւնը ըստանձնելով՝ քաջութեամբ ետ մղեց Սալաէտօրնի 1183-ի և հետեւեալ տարիներու յարձակումները, բայց ան 1187-ի պատերազմին՝ սպաննուեցաւ Սալաէտօրնէ, և անոր աշրին էր որ մէկ տարուոյ չափ պաշտպանեց Քէբէկը՝ որ սողին պատճառաւ միւսին անձնատուր եղաւ: Խաչակրաց տիրապետութեան ժամանակ, Քէբէկի ամառութիւնը եկան շէնցնելու զանազան գաղթականներ. այնպէս որ ծովային և ցամաքային վաճառականութիւնը մեծապէս ծաղկեցաւ. Մեռեալ Մովսէս վրայ անընդհատ կ'երթեկեկէին վաճառարարձ նաւեր, ինչպէս երբեմն Յուստինիանոսի օրով. այնպէս որ երթեկեկոյ նաւերուն տուրքը մեծ եկամուտ մը եղած էր Քէբէկի պարոնութեան. այս վիճակը ալ աւելի զարգացաւ Թրնօ տը Շաղիլլեոնի պատերազմաւունչ և յանդուգն ձեռնարկներուն առթիւ: Քէբէկի պարոնները իրենց ընդարձակ սահման-

ներուն վրայ, դուրսութիւններ կուտային վաճառականաց, ինչպէս նաեւ առանձնաւոր հուրհուրներ՝ Երուսաղէմի Ս. Յովհաննէս հիւանդանոցի ասպետներուն, որպէսզի առնոց հաշուոյն երթեկեկոյ նաւերը զերծ մնային մաքսէ: Լատիններէն նոյն արտանագիրները կը մնան ցարդ, ինչպէս Բայէն 1152-ին, նոյնպէս Տը Շաղիլլեոն 1177-ին, վերահաստատած են այդ արտոնութիւնները:

3 — Քեբեկի Հայ գաղութը և իր եկեղեցիք.

Քեբէկի հիւր ծաղկեալ վիճակին, 1181-ին, Երուսաղէմի ճամբով, Քէբէկ կուգար Կիլիկիոյ իշխաններէն Ռուբէն Բ., Լեոն Մեծագործ թագաւորին եղբայրը: Ռուբէն նպատակաւ մը կ'այցելէր Քէբէկի տիրոջ՝ որ էր, ինչպէս վերեւ նշանակեցինք, Տը Շաղիլլեոն, որ իր քաջագործութիւնները հասուցած էր մինչև արկածախնդրութիւն և կողոպուտ: Ռուբէն անտարակոյս լսելով նոյն պարոնին համբար, ըստ Սմբատ Պատմչի և այլոց, Քէբէկ գացած էր կընտրութեան առնելու անոր դուստրը: Ռուբէն՝ «բարեմիտ, առատ, տեղեւամբ գեղեցիկ և ի զինուորութեան արի և աջողի նետէն», Պատմչին ըսած այս յատկութիւններն ունէր. ուստի յաջողեցաւ հասնել իր նպատակին. հարսնիքը Քէբէկի մէջ կատարեց և մեկնեցաւ Կիլիկիա: Ռուբէն, ինչպէս ի համբաւոյ, նոյնպէս անձամբ տեսաւ Քէբէկի և այս կողմերուն բարդաւած վիճակը, և աւետարական նպատակաւ բաղձաթիւ գաղթականներու խուժումը հաւանական է որ՝ ան իր վերադարձին՝ իր թեազրութեամբ Կիլիկիցի Հայեր կամ իր հետեւողներէն ոմանք եկան հաստատուելու Քէբէկի մէջ, օգտուելու համար Լատին իշխանութեան թոյլտուութիւններէն, առանց մտաբերելու թէ՛ Տը Շաղիլլեոնի արկածախնդրութիւնները, օր մը կործանումի պիտի առաջնորդէին Քէբէկ քաղաքը և Լատին իշխանութիւնները: Քէբէկի մէջ Հայ գաղութի մը գոյութիւնը ստոյգ է. ան տեսած է մինչև 19րդ դարու կէսը. յայտնի է թէ Խաչակրաց մեկնումէն յետոյ, որչափ որ Հայք արարական իշխանութեան տակ, պահեցին իրենց գոյութիւնը, շնորհիւ իրենց եկեղեցւոյն՝

որուն ծոցէն չգտաուեցան դարերով, հա-
կառակ գծաւարութեանց, բայց կորուսին
իրենց լեզուն ու կենցաղը, իւրացնելով
հետզհետէ իրենց զրացիներուն կենցաղա-
կան սովորութիւնները, ինչպէս կը նկա-
րագրեն ուղեւորք և հնախօսք, յետոյ զըծ-
բախտ պարագաներու տակ, ձուլուեցան
ուրիշ ազգաց հետ. միայն անոնցմէ եր-
կու ընտանիք, մին յերուսաղէմ և միւսն
ի Բեթղէհէմ, շատ ժամանակ առաջ հա-
տառուած են: Յիշատակարանք կը հա-
տառեն թէ Կիլիկիոյ Հայոց իշխանները
անխնամ չէին թողած Հայ գաղութները,
մասնաւորապէս Երուսաղէմ, Կիպրոս, Աք-
եա և Քէրէկ գանձուղ Հայեր կը վայելէին
արքունի օժանդակութիւններ, (տեսնել
այս մասին «Սիսուան» էջ 482): Ս. Աթո-
ռոյ մասնաւորարանին Թ. 1822 ձեռագիր
«Յայտնաւորք»-ը, իր յիշատակարանօք,
վաւերագիր մ'է որ կը հաստատէ այս պա-
րագան: 1316ին, Դրազարկի մէջ Վահան
գրիչ կ'ընդօրինակէ այդ Յայտնաւորքը,
ի յիշատակ իր հօրը Սահփանոս և մօրը
Ոսկեհատին. ահա այս ձեռագիրն է որ Օ-
չինի որդին Լեւոն Դ. Հայոց թագաւորը
(1320-1341), յատուկ պատգամաւորու-
թեամբ Քէրէկ կը գրիչ, իբր նուէր Հայոց
եկեղեցւոյն. այդ ձեռագրին 1329ի և
1330ի յիշատակարանները նոյնութեամբ կը
գնենք հոս, իբր պատմական վաւերագիր:

«Պարզեւք է Կ Լեւոն թագաւորին Հայոց
ի Քարաք եկեղեցիին մնացական.— ով աւուր
կորաւք, որք ընթերնայք զարքոցս անթորիւն
և զկասարումն մխիթարիք հոգով. Յիշեցիք ի
Քրիստոս զՊարոն Վասիլն, և զհօր Սիմեոն կը-
րային, Բաղդիւրն, որ Կ լեւոն Լեւոն թագա-
ւորին, որ երեք զգիրք ձեզ ի մխիթարութիւն-
դոք խնդրեցիք ի Քրիստոս իւր քոյրուքին և
իւր նախնեացն աբխաշութիւն և ի քանեսկա ձեզ
ազատութիւն և Տէրն կասարեկ զխնդիրն ձեր ի
քարին».... «Եւ զանաւորանս այլ յիշեցիք
զՔրիզոր երեքս? Սիմեոնայ կրայցի որ եկի ի հետ
խմ Պարոնին. ու քերաք զիրքս Քարաքոյ եկե-
ղեցւոյն. Թիւ. 22Ը» (=1329)....

«Եւ Լեւոն թագաւորս աննկայն Հայոց ի
քովին 22Թ» (=1330) շնորհեցի զգիրքս Քարա-
քոյ Հայ (կարկառուած) որ յանկեալն ժառ-
կարդան յեկեղեցւոց վարսիրոսաց զանաւա-
կութիւն, որ վասն անուանին Քրիստոսի յան-
ձինս իւրեանց կրեցին, զոր լսեն ծառային

և ֆաշախեալ յարդարին ի սերն Քրիստոսի և
նաստոյին ի նաստս նորին և հաւքերութեամբ
սանին թագուս վշաց և նեղութեամբ. զոր
կրեն վասն անուանին Քրիստոսի սկն ունելով
հրամանան յուսոյն և նեղեալք յինին թագ-
մայարչար մարսիրոսացն, և յորժամ ընթեր-
նուն և լսեն զարչարանս մարսիրոսաց, նա
զմեզ յաղարս իւրեանց:.. Ու կու աղչենք ըզ-
խանանայց, որ զկարդալն տնիոյք չաւնիք
վասն սիրոյն Քրիստոսի որ... յախեալանս:

Այս յիշատակարանաց մէջ Լեւոն թա-
գաւորն զատ կը յիշուին Պարոն Վասիլ
Բաղդէր և Դրիզոր երէց: Վասիլը յիշա-
տակարանէն կ'երեւի Լեւոն թագաւորին քե-
սին է. անոր պաշտօնն էր արքունի սե-
զանին տնտեսութիւնը, որ կ'ըսուի Պոպլեո
բոս Ալիւանի («Սիսուան» 484-485) Պոպ-
լեո բառով պէտք է հասկնալ Փրանս.
Boutillier, բառը, որ կը նշանակէ սեզանա-
պետ: Իսկ Դրիզոր երէց արքունի տես-
նադպիրն էր:

Նուիրուած ձեռագրին վերոյիշեալ յի-
շատակարանաց մէջ Քէրէկի եկեղեցւոյն
անունը չէ յիշուած. բայց Երուսաղէմի
Հայ պատմիչները կը յիշատակեն թէ նոյն
եկեղեցւոյն անունն է Ս. Գէորգ, և մեր
առած տեղեկութեանց նայելով՝ Քէրէկի
խալմական թագին մէջ կը գտնուի եկե-
ղեցի մը նոյն անուամբ, և տարին մի ան-
գամ, Ս. Գէորգի տօնին, Յոյնք հօն կ'եր-
թան պատարագելու. տարակոյս չկայ թէ
նոյն եկեղեցին կը վերաբերէր Հայոց, և
օտարական հնախօսի մը զրաժին համա-
ձայն, նոյն եկեղեցւոյն մէջ, մինչև ցարդ
անփաս կը մնան պատերուն որմանկար-
ները:

Քէրէկէն բերուած յիշատակարան-քա-
րի մը կեղծ արձանագրութենէն խարուե-
լով Աստուածատուր Լեյիսկոպոս իր պատ-
մութեան մէջ կը գրէ թէ Քէրէկ ունեցած է
նաեւ Ս. Յակոբ անուամբ եկեղեցի մը, Հե-
թում թագաւորէն շինուած. նոյնը կը կրկի-
նեն ծանօթ հնագէտ Բլէրման Գաննօ և Բրօֆ.
Մաքլէր, յենլով նոյն կեղծ յիշատակա-
րանին վրայ որ այժմ կը գտնուի մեր Ժա-
ռանգաւորաց Վարժարանի թանգարանին
մէջ, և յայտնի է անոր կեղծութիւնը այ-
լանդակ և անընթեանի զրերուն ձեւէն:

Մեր այս յօդուածին եզրակացութիւն
սա է թէ Քէրէկի Հայք գաղթած էին Կի-

լիկիոյ կողմերէն, Խաչակրաց ժամանակ,
Կիլիկիցի թագաւորներ մասնաւոր հոգա-
ծութիւն ունէին անոնց վրայ, կառուցած
էին Ս. Գէորգ եկեղեցին, զժրախտ պարա-
զաներ և ճանապարհաց զժուարութիւնք
պատճառ դարձան որ ցրուի նոյն գաղու-
թը և այլք տիրանան անոր եկեղեցւոյն:
Կործանուած վանքերու և եկեղեցիներու
մասին մեր այս պատմական վերլուծմ-
ներուն նպատակը ի՞նչ է.—որպէսզի ու-
շիմ ընթերցողը ըմբռնէ թէ ազգային յիշա-
տակարանաց վերաբերեալ պատմական այս
տողերուն մէջ օգտակարը ա՛յն է որ ին-
քը կարենայ կարգաւ ապագան, ոչ թէ
միայն անցեալը, վասնզի անցելոյն այս

պատմական պրիմաւորներն են որ պիտի
կարենան նշուիլ մեզ համար կարեւոր դա-
սեր:

Այս յօդուածին խմբագրութեան հա-
մար, բաց ի վերայդրեալ աղբիւրներէն,
օգտուած ենք գլխաւորապէս նաեւ հետեւե-
ալ գրքերէն.

Dictionnaire de la Bible, par F. Vigouroux,
1904, Paris տե՛ս բառն Kir Moab էջ 1895-
1906:

Guide du Nil au Jourdain, etc. par Meistirmann.
Paris, 1909, տե՛ս էջ, 252-259. Քէրաքի
մասին:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՊՍ. ԱՂԱԻՆՈՒՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

Է Ր Ա Ց Ա Ր Ո Ւ Մ

Ներկ ինձ Տհր, դիմես իմ և և կերպարանես և հիւծուած.
Դու շաղկիւր այդ դիմէն անուշ ժպիտներով, հրապոյրով.
Եւ դու դարձեալ զըսար ձակիսն ներքեւ դրիւր արցունքներ.
Այդ ձօներդ, Տհր, այժմ ինձ լոկ արցունքի ձօնըդ մընաց:

Սա կ'ն կուագ և սեկայի, լաւագոյնը պարգեւներուդ քերես.
Ա՛յ պե՛տք չունիս ևս մեղեքու արժիւ ծաղիկայ կապերուն.
Որք ամբողջ Քեզ վերադարձան, ո՛ր չեղիմակ կուքեան.
Եւ ինձ ոչինչ այսուհետեւ մընաց, բայց Աղն արցունքին:

Մանկան համար եւ ծաղիկներ, կընոջ բաժինն և Աղը.
Սնկի շինեւ Անմեղուքիւնն, ՚ւ անով օրես չըրդեղե.
Տհր իմ, երբ Աղըն այդ համակ լրաց, մաքրե իմ հոգին,
Պիտի շնորհես ինձ Սիրս նոր՝ Քեզ սիրելու համար միշտ:

Չարմաններս, հիացումներս երբիս վրայ վերցնացան
Հրաւերներս ամեն տուի. կազմ և հոգին ժայթկելու
Եւ հասնելու մեծ խորհուրդով պաշտամուած այն պըտուներուն,
Չորքս միայն մամն անօրեալ ժրպրհեցաւ փաղելու:

Փրկիլ իմ Տհր, լնոյշ եղիւր գոնե ուրիշ մայրերու,
Սիրոյն համար՝ Բու մօրք եւ մեզ համար՝ զըրոյքեանք.
Ու մըկըրս՝ որդիք անոնց արցունքներով մեր դասն.
Վերականգնե՛ խիսներս՝ որ ոսկերուդ եւ ինկած:

Պարբն

Mme DESBODES-VOLMORE
Թրգմ. ՇԱՀԷ ԻՐ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԳՐԱԿԱՆ

Հ Ա Մ Ա Ր Յ Ե Ն

ՍՈՎՐԱՏԻ ՄԱՆԸ

(Եւր. Սիսն, քի 9 էջ 268)

- Արդէ՛ն իւկ լեռներուն վրայ իջած էր արեւն,
 Եւ դաշտերն ու ավիներ շողախաղաց բերելով,
 Ու կը բուէր՝ աշխարհի սայով հրածեօս մը շրթեղ՝
 Կ'երթար մանկանայու Աստուծոյ գիրկը պայծառ:
- 335 Հօտե՛րը կ'իջնէին բարձունքներէն Տայգեօսի.
 Հիւմեօսի կողերո՛ւն վրայ ըսուերն էր հանգչած.
 Կը լողար Կիւքերոնն ուկիանի մը մէջ ոսկի,
 Ծովուն վրայ դեռ քափառող կանխայարոյց ձկնօրսը
 Ընդհատում իր արեւին չափ դնելով ավիին մօտ,
- 340 Իր բուլցած առագաստը կը ծալէր երգելով,
 Մըրնգի ձայնն անսառնելէ՛ն՝ Եւ ծովայած այդ երգերն
 Յղին հեծմունքներով մինչեւ մեզի կուգային,
 Կուգային խառնուիլ հառաչներուն մեր ջըխտը,
 Զերդ հանանց մ'իրիկուան որ մութին մէջ կը լուծուի:
- 345 Փութա՛նք, բարեկամներ, լոգանքի ժամն է արդէն:
 Ըստուկներ, ջուր լեցուցէ՛ք ամանին մէջ սղընձի,
 Կ'ուզեմ աստուածներուն նըրիքել զո՛ն մը անքիծ:
 Ըսաւ, ու սուգուելով սափորին մէջ կարկաչուն,
 Ինչպէս բազինին մօտ զոհարար քա՛ւրճը կ'ընէ,
- 350 Չեմբերուն մէջ առաւ ազատարար այն ջուրէն,
 Եւ, երկ'ցրս քափելով հակին վրայ զոր քշէց,
 Անո՛վ վրտակահոս երիցս իր կուրծքը լըաց,
 Ծիրանի փողով մ'յետոյ սրբելով այդ կայակներն
 Օծեց գլուխն անուշ իւղով. ըսկաւ խօսիլ վերսին.
- 355 «Աստուածը կը մօռնանք՝ իր հեօքերը պաշտելով.
 Ապողոն բող զիս պահէ՛ հայհոյելէ Շնորհներն,
 Այ եբէն որ երկնային յարկի սակ կեանք կը հեղու
 Ո՛չ կապարներ Սերին, ո՛չ Իրիսին խղիւսեան
 Ո՛չ ալ մանաւանդ պայծառ զօտին Աստղական»

335. Տայգեօս, Սպարսայի մօտ լեռ մը, որուն վրայ Լակեղեմնացիները Բաֆոսի տները կը կառարկին: 337. Կիւքերոն Բիովսիայ այն լեռն՝ որ նուիրում էր Դիօսի եւ Մուսաներուն: 336. երեք Շնորհները կամ Խորի-թաները զեղեցկութեան անձնատարութիւններն էին քոս հեքամոտական առասպելաց: 357. եբէ, դից մասնաւա-կը: 358. Դից պատգամաւոր Իրիսի խղիւսեար կը համարուէր ծիածանը:

- 360 Որ կապով մը կաթոգին կը շղթայէ բընութիւնն,
 Ո՛չ Կռնոսն յաւէժ եւ կամ աբի ու մեծ Արամազդն,
 Ո՛չ բոլոր դիմն երկնային, երկրաւոր եւ շրական:
 Ողիմպի կամ Եդիսեան դաւսի բոլոր էակներն
 Ասուծոյ պատկերն են լոկ՝ աստուածացած մեզմով իսկ,
 365 Կամ գիրերն են իր անուան՝ բնութեան վրայ դրօժնւած:
 Շուք մըն են զոր Ասուած կը նետէ մեր ոգւոյն վրայ:
 Իբրեւ աստուածային՝ միտքս զանոնք կը պաշտէ,
 Ինչպէս արեւոյսին մէջ կ'ողջունենք արեգակն.
 Ու քրեւս ուր ուրեմն հընարածոյ այդ դիմնն,
 370 Երկի՛նք եւ զըծօթք զոր հընարնէ՛ր կ'երգեն՝
 Ձե՛ն անուո՛ս լոկ հանճարէն յղացուած սին անուրջներ,
 Այլ փաղփուն աստիճաննէ՛ւն են անասնման սահմանին՝
 Որ՝ սա լա՛յն սիեզերքին էակներէն ցան ու ցիր՝
 Կ'անջատէ, կը զօղէ բոլոր աստղերը պէտպէս:
 375 Թրեւս արդարեւ՝ տարածութեան մէջ անհուն՝
 Ամէ՛ն շարժող բանի մէջ կայ ըսփիւ հոգի մը
 Ու փաղուն այդ աստղե՛րը մեր գլխէն վեր ցանուած՝
 Արեւներ են կենդանի, կամ հըրասներ ոգեւոր.
 Անաբեկ իր ափերը միտ կոծող Ուկիլանն
 380 Իր գոռ կոճակներով կը քաւալէ բարկ հոգի մ',
 Ու ջինջ երկնի մը մէջ պացող մեր օդն անուշակ
 Ողի՛ մ'լ. կապուտակ քեւերու վրայ ծածանող,
 Միքէ՛ տիւն աչք մը չէ՞ լուսապատար, եւ զիւերն
 Իր իսկ կո՛ւրք բոլարկող զեղեցկութիւն մը չճնաղ.
 385 Վերջապէս երկրնի մէջ՝ երկրի վրայ՝ ամէն տեղ
 Ամէն ինչ միտք է եւ կեանք, ու աստուած է ամէն բան:
 Բայց դուք հաւատացէ՛ք մարեմու մօտ իմ ձայնիս.
 Մեր աչքին տեսնելի այդ դիմերէն շա՛տ անդին
 Կա՛յ բնութեան ծոցին մէջ, կա՛յ եւ խորերն երկրնիին
 390 Բան մը խորհրդաւոր՝ աներեւոյթ ու մըռայ
 Չոր հարկն ու հանճար կը հոչակեն մեծածայն,
 Եւ հաւասքը միայն՝ աչքն հոգւոյն՝ զայն կը տեսնէ.
 Տարեկից է օրերուն՝ յաւերժական դարերուն,
 Իբր անհուն մեծ է Ան, միակ իրեւ միութիւն.
 395 Հընար չէ՛ անուանել զայն, ու չենք կրնար ճշտափել.
 Առաջին ստորագն՝ մէ՛ք ըլլալ վե՛ն ու անհատ.
 Միջոցի՝ ժամանակի մէջ, երէկ՝ վաղն ու այսօր.
 Թէ իջնենք քէ վերանալ՝ իրեն միայն կը մօտենք:
 Ամէն ինչ որ կը տեսնէք իր գօրութիւնն է անբաւ,
 400 Ամէն ինչ որ կը խորհիք իր էութիւնն է վրսեմ.
 Ուժ ու սէր, հեմարտութիւն, բոլոր բարւոյն արարիչ,
 Աստուածն աստուածներու, միակն է ան, իմս է ան»...:

- Բայց, ըստ Կեբիս, ո՞վ բսեղծեց չարն:— Ոնիրը.
 Յանցապարս մարդերու օրինաւոր այդ պատիժն.
 405 Այս ինկած երկագունսին վրայ չարիքն, մահը.
 Միեւնոյն օրը ծրնան, աստուած զանոնք չի՛ հանչնար.
 Թէ հրապոյր մը վաստիսար, եղեւնաւոր բոց մ'արդէն
 Յանկուցած ըլլայ նիւթն ու սանի դէպի հոգին,
 Թէ կեանքը մանաւանդ՝ կարի հուժկու հանգոյցով
 410 Հոս մեր մի՛սքն ըզգայութեանց հետ շաղկապով պնդակապ՝
 Երկուքին ալ քափանցէ շրնացողի սարժանքով,
 Մեծ խորհուրդ մը սակայն միաւորած է զանոնք:
 Գարեւի այդ միացումն է բուն չարիքն, ու մահը՝
 Գարման եւ պատուհան՝ կը խորսակէ զայն բունի:
 415 Բայց վերջին պահուն՝ ուր կապն այդ ճիւղներէն կը խրճուի,
 Վերսին կը նրանէ հոգին անարգ այդ սարսերն,
 Ու վե՛ր՝ անմահութեան հաճանչներով կը բռչի,
 Գէպի երջանկութեան՝ նամարսութեան ա՛յն աշխարհն:
 Եւ Կեբիս ըստ, զիսե՞ս աներեւոյթ աշխարհին
 420 Ճամբան, ու քո աչիդ տեսանելի՞ է ուրեմն.
 — Անոր կը մօտեամ, եւ գտնելու համար զայն...
 — Ի՞նչ պէ՛տ է, հարցոյց Փեղոն: — Անքիծ ըլլալ ու մեռնի՛լ:
 (Շարունակելի) Ե. Ե. Դ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՐՔ ՄԱՇՈՂՏԻ

ՌԻՂՂԵԱՆ ԵՒ ՍՐԲԱԳՐԵԱՆ

Ներածութիւն

Նմանօրինակ անգոյ գաւառ մը փըն-
 քառած են Փորթուգալ փաշա (Եղիշէ) և
 Հայր Միսքճեան (Հանգ. Ամսօրեայ, մայիս
 1920) Կորիւնի էջերէն: Բայց չհասկը-
 նալով. «Որպէս զի տէր եպիսկոպոսն (Սա-
 հակ) էջերէն և նա (Մաշթոցի) ի սփիւռս
 հեթանոսաց զբանն կենաց սերմանիցեն»
 (էջ 24): Հայր Միսքճեան կ'ուզէ հանել
 զայն «Կայէն կոչուած բերդէն, որուն թուի
 թէ չըջակայք Կայենականք կ'անուանէին»:
 Արդ, Կայէն է Պահլ. բառն Kayan թա-
 րաւորական (տե՛ս Bundahisn ԻԱ. 7. Կայ-
 եան տոհմ, Bahman Yazt Գ. 14 արքայ-

ազն Կայեան տոհմէ, առասպելական փառ-
 քով զիւցազնական թագաւորական տոհմ,
 որմէ եղողները Կայ=Kai յորջորջումը կ'ու-
 նենային իրենց անուան կցուած. Կայկա-
 ւոս KaiKaws, Կայկաւատ KaiKobad, Կայ-
 խոսրով KaiKhosru): Այս բառին կը հան-
 զիպինք նաև Սերէոսի մէջ. «Որոյ (Որմիզդ
 արքային Պարսից) մայր իւր զուտար է
 Խաքանայ մեծի արքային Թեոալացոյ՝
 կին Խոսրովայ (հօր Որմիզդի), հօր սորա
 անունն Կայէն, որ թէպէտ և ի հայրենեաց
 մեծագոյն, ևս առաւել մեծագոյն և զա-
 զանագոյն ի հայրենեաց կողմանէ»: Այս
 Կայէն բառը չհասկնալով և յատուկ անուն
 համարելով՝ ամբողջ հատուածին իմաստէն
 զրիպեր են բոլոր քննարանք և բանա-
 սէրք: Նէօլոգէկէ կ'առաջարկէ կարգաւ Կա-
 կին իբր անուն Որմիզդի մօր (մինչդեռ բը-
 նագրին «Հէ սորա անուն» կ'ակնարկէ Որ-
 միզդի հէ կոչումը): Նոյնպէս զրիպած է
 Պատկանեան. իսկ Մակէր (Histoire d'He-
 raelius par l'Evêque Sébéos) բոլորովին

ձեռնթափ կ'ըլլայ լուծելէ «հաւանօրէն լուսանցքի մեկնողական» (probablement une glose) ըսելով կ'անցնի: Ամբողջ բանալին կոչել հաւասար կոչել զնկուն մէջ է (է=եանի ունինք շատ օրինակներ, ինչպէս և էնց=եանց, որեալ=որէր, տե՛ս Ագաթ. էջ 584, «Առնոյր այնուհետեւ զԱրշակունեաց տոհմի որէրն»): Հիմայ յայտնի կ'երեւայ թէ ի՞նչ է Սերէոսի միաքր այս շփոթեցնող պարբերութեան մէջ, որ դիտուած ունի Որմիզդ արքային ազգատոհմը ճանչցնել: «Ասոր հայրը կայեան կը կոչուէր (Kaï Khosru կայ Խոսրով էր անունը, ինչպէս մեծ հօրը անունը կայ կաւատ Kaï Kobad, Kaï ըլլալով այս մեծափառ արքայական տոհմին հասարակաց կոչումը) որով թէպէտ Որմիզդ հօր կողմանէ Kayan ըլլալով մեծագոյն էր պատուով, սակայն ա՛յլ աւելի մեծ և սաստկագոր, ամենի (զգանագոյն) մօր կողմէ (մայրը մեծագոր թուրք Խաքանի դուստր ըլլալով):

Արդ Կորիւնի է կոչուիւն կը նշանակէ «ի թագաւորական տեղիւն» համազօր բացատրութիւն մը զոր Կորիւն ինքն ունի (էջ 30): Ուրեմն Կորիւնի վերողբեալ հատուածին իմաստն է «Միաբանեցան (Մաշթոց) որ տէր եպիսկոպոսն (Սահակ) ի թագաւորական տեղիւն վարդապետէ», և ինքը Մաշթոց «ի սփիւռս հեթանոսաց», ինչպէս ի Վիրս և յԱղուանս, «զիւսապաշտ Գողթն»։ խուժաղուժ կողմանս Մարաց» «վայրենագոյն Սիւնական աշխարհն» և այլն: Հակառակ մեր մէջ բերած ապացոյցներուն թէ Կորիւն գրած է «Վարք Մաշթոցի»ն յաջորդէ Ագաթանգեղոսի Յոսափարանը, Վերջարանը, «Դարձ փրկութեան»ը, և թէ հետեալը ծայր ատիւնան վտանգաւոր է ջանալ ուղղել Կորիւնի բնագիրը Ագաթանգեղոսով (բացի յայտնի գուտ գրչական սխալներէ, զորս առանձինն ալ կարելի է ուղղել առանց դիմելու Ագաթանգեղոսի, ինչպէս զիմալ—գիտակ, անցուցեալ—անդ ցուցեալ, ոգի—որդի, դաւան—գուռն, և այս կարգի մանր վրիպակներ) կը տեսնենք թէ Նորայրի նման նշանաւոր բանասէր մը Կորիւնի մասնագէտ՝ որ այս թակարդին մէջ կ'իյնայ: Ահա քանի մը օրինակներ:

Նախ՝ վերողբեալ «ըռոտանտակն»ի գաղտնիքին չթափանցելով՝ թէև Կորիւնի

խանդարեալ մէկ տեղին յԱգաթանգեղոս փոխադրութիւնն է, յաւելեալ նոր խանդարումով կը սրբադրէ զայն Առնոյր:

Երկրորդ Կորիւն (էջ 23) կ'ըսէ. «Առաւել երանելուն Սահակայ զՄամիկոնեան որեալն ի վարժս վարդապետութեանն պարագեցուցեալ որոց առաջինն Վարդան անուն էր»: Նորայր կը մերժէ «առնելը իրր խանդարեալ, և կ'ուղղէ «Առնել»ի, առաջնորդուելով Ագաթանգեղոսի զուգակրչիւն հատուածին «առնել»էն. «Առնոյր այնուհետեւ զԱրշակունեաց տոհմի որէրն (= որեալն) ի վարժս վարդապետութեանն պարագեցուցեալ որոց առաջին Տրդատ անուն, ևն», և փաստ մըն ալ մէջ կը բերէ «առնելը մերժելուն, իրր թէ առնելով սկսող պարբերութիւն անտարբէր է. մինչդեռ նոյն ինքն Կորիւն ունի «Առնելու» զաշակերտութիւն նորողիւս վարդապետութեանն խմբէին ուսուցանել» ևն: «Առնելու» վտան յարսթենական յուսոյն առ ի հանդերձեալուն» (էջ 35), նաև (էջ 24) «Առնել զգաղանամիտ զվայրենագոյն զհուադարարոյ կողմանցն». և Ագաթ. (էջ 652) «Առնել զիւրեանց եկեղեցիսն շինեալ հաստատէին», և (էջ 533) «Առնել առ ի բազմաց ակնկալութեամբն կամի երեւցուցանել»: Կորիւնի ամբողջ այս հատուածը մտադրութեամբ կարգադրել չընար վրիպիլ տեսնել թէ Կորիւն՝ Սիւնքն եկեղեցոյ՝ Սահակայ և Մաշթոցի ի գաւառս, ի տեղիս տեղիս, զատս զատս զաշակերտեալսն ճմարտութեան գումարելը, իւրեանց առնթերակաց արքունիսն հանդերձ ամենայն ազատագունդ բանակին (որուն վրայ կ'աւելցնէ Ագաթ. խմբագրողը «և մեծամեծ աւագանւովն») աստուածեղէն իմաստութեամբն վարդապետելը պատմելէ ետք անմիջապէս վրայ կը բերէ «Առաւել երանելուն Սահակայ զՄամիկոնեան որեալն ի վարժս վարդապետութեանն պարագեցուցեալ», կը գատէ Մամիկոնեան տոհմի մարդոց ուսուցանելը նախընթաց միւս անձերու ուսուցումէն «աշակերտեալսն երէն», արքունիքի մարդոցմէ, ազատագունդ բանակի անդամներէն, և «առնելով կը շնտէ Մամիկոնեան տոհմի մարդիկը հրահանգելու տարուած «տատուել» յատուկ խնամքը, հոգը, ինչպէս կը վկայէ Ղազար փարպեցի ևս. «Քանցի յոյժ հմուտ էր և ընտել գրոց

վարդապետութեան, ուսեալ և խրատեալ ի Սուրբ Հայրապետէն ի Սահակայ ի հաւուն իւրմէ: Ուրեմն առաջին հարազատ կորին է, և ներելի չէ ուղղել «առաջին» Առնենք Կորինթի անսովոր մէկ բացատրութիւնը. «Պատմէր նմա (Սահակայ) առաջին եղևոցն»: Նորայր չընդունիր առաջին եղևոցն հարազատութիւնը, և հարցականով մը կը թելադրէ առաջին եղևոցն, և ինչու. որովհետեւ Աղաթանգեղոսի մէջ չկայ «առաջին եղևոցն», այլ կոչւոյ՝ առաջին Սահայն առաջին եղևոցն հարազատ Կորին է, և խմատը՝ յայտնի: «Կը պատմէ անոր՝ ամբողջ եղածներուն վրայ» բնութ. տեղ, «Աղղ առնէր զոգջ եղևոցն» «պատմէր»ով կը սկսի և պէտք կը դրայ պատմական հոլով, «զոգջ բացառական խնդիր տալ բային, ինչպէս բրած էր այլուր (էջ 21) զորմէ իսկոյն պատմէին, և չուզելով զնիւ «զոգջ եղևոցն», որու մէջ բացառականը որոշ չէ, ոգջ (ամբողջ) առնականէն զոյականը նորաձեւեր է: Քիչ առաջ բրած էր (էջ 23) «Առաջին իրացն եղևոց խելամուտ լինէր». միթէ այդքան փոքր նորաձեւութեան առջև պիտի ընկերկէր Կորին որ շատ աւելի յանդուգն նորաձեւութիւններ բրած է. ածականներէ բայ չինել (բարեխորհալ), յատկացուցիչները կցել մէկ բառի, նորակերպ բարդութիւններ, ևն. (իշենք «աշխարհածին» ածականաձեւ բառը իբր զոյական զորձածելը և հոլովելը «աշխարհածին» փոխանակ շէշէշէշէշէշէշէ, «մին» ու «ծնունդ» հաւատար բայարմատ զնելով. երրորդական փոխանակ երրորդականական, միօքակերպ, ուսուցութիւն, բարխատուր, աստուածահրաման, օրինապատգամ, ուղղափառահաւատ, ծերունական, յուսական, երկպատական, մեղացածին, աւետեացութիւն, բանջարաճաշակութիւն, երկնաբարձրագոյն, մեծաքանչիւղութ, համալխարհագործ, իւրեանցապետ, միմիանսգրկութիւն, գմիմիանսգրկութիւն ևն !!!) ևայլն: Եւ փոքր զարմանք չէ որ Նորայր չընդունիր Կորինի «առաջին եղևոցն» համեմատարար շատ թեթեւ նորաձեւութիւն մը բարդութեան (էջ 8). «Քանզի Աստուծոյ բարեգութեան (էջ 8). «Քանզի Աստուծոյ բարեգութեան այսպէս քաջութիւնը զիւրոց սիրելեաց». մինչ զեռ սովորական զարձած էր քաջութիւնը բարդութիւնները բայի վերածել. «քաջութիւն» (Ագաթ. 211), «քաջութիւն» (644),

«քաջութիւն» (Յնայտմ. Ճառ ԺԷ), և Նորայր կ'ուզէ ուղղել քաջութիւնը քաջութիւն — Եղևոցական բայց ո՛չ — Կորինեան ձեւին (տե՛ս Եղևոցի Դ. Դ. Ձի այլոցն բարի խորհէր, նմա չար ընդէր խորհեաց, և Եղևոցի ու Կորինի լեզուներուն մէջ անջրպետք քաջայայտ է: Ձի հասկնար նաև Կորինի «միայնագործ հոգացայ» որ սակայն շատ պարզ է «միայնակ ևս ինծի գործ ընելով հոգ ըրի». նման բարդութիւն մը ունի Մանգակունի, «Կազանս միայնակերս»: Դարձեալ Կորինի սա պարբերութեան մէջ (էջ 43) «Մանաւանդ զի և զմտաւ ածէր ըստ քաջութեան հասակին» զոր վախճանին», շատ սովորական քաջութիւնը կ'ուզէ ուղղել անսովոր շէշէշէշէշէ, որու համար հարկ է ոչ միայն սկզբնական բաղաձայնը փոխել, այլև յաջորդ ձայնաւորը էն փոխել է ի, հետեւելով բոլորովին անփառանքի փոքր — Կորինի կամ Սուր — Կորինի որ փոխանակ «բար քաջութեան հասակին» ունի շէշէշէշէշէշէշէ, մինչդեռ համեմատելով Յնայտմ. Ճառ ԺԹ «Յա՛ և երկուք Տեառն կրթիւ և չթողուի մտաց զոր վախճանին», և Եփես. Դ. 13-14 «Մինչև հասցուք ամենեքեան ի մի միաբանութիւն հաւատոց և գիտութեան Որդոյն Աստուծոյ, յայր կատարեալ է առաջին կատարման Քաջութիւն», կ'ըմբռնենք թէ ինչ ըսել կ'ուզէ Կորին. — «Քրիստոսի (տէրունական) հասակին կատարելութեան հասած ըլլալով՝ չթողուր ի մտաց (զմտաւ ածէր) զոր վախճանին», ինչպէս կը պատուիրէ Յնայտմ. և ոչ թէ «ծեր ըլլալուն, մահուան օրին վրայ կը մտածէր» ամենագնահիտ տափակութիւնը: Իսկ Աղաթանգեղոսի մէջ բանաբար՝ զուգակշիռ հատուածին մէջ ընդօրինակելով Կորինի պարբերութեան առջի մասը, կը կուգայ «բար քաջութեան հասակին» քիչ մը դժուարիմաց բացատրութեան, խթնութեան խուսափելով, բոլորովին զուրս կը ձգէ այս մասը հաւատածին, որ կը սկսի «Ձայն և զցերեկ պահօք և աղօթիք ևն» (էջ 655): Զարմանալի է նաև որ Նորայր ձանձնալով իր Կորինը, կը սպասէ անկէ քրեականական ճշգրտութիւն և այն տեղն ուր կը պակսի տա՛խանգարեալ կը համարի և ուղղել կ'ուզէ. զոր օրինակ Կորինի պարբերութիւնը (էջ 45). «Ձոր ամենայն ուրուք ինքնատեա եղ-

հալ, և ո՛չ առ յընկերէ պատմեալ», Նորայր ուղղելի կը դատէ, և կը փոխէ «Եւ ո՛չ առն ընկերի պատմեալ», կրաւորական դէպքը ներգործականի փոխելով, որ ապահովագէտ չէր կորիւնի գրածը: Բնագիրը ուղիղ է, «առ յընկերէ» կորիւնեան է. գիտելու է նաեւ որ Սուտ—կորիւն (որ թէպէտ կը փոփոխէ, և յաճախ կը թիւրէ կորիւնի գրածը երբեք նշմար կուտայ կորիւնի բնագրին) պահած ունի իր մէջ բացառականը «գոր և ամենայն ուստեք (ծըռած) ինքնատես լեալ և ո՛չ յընկերէն պատմեալ»: Պէտք չէ ուրեմն մերժել կորիւնի գրածը «առ յընկերէ պատմեալ» լոկ քերականական թող կազմուածքին համար, որով պարբերութեան առաջին մասին մէջ բայը գործիական է սեռական հոլով տէրբայի, իսկ երկրորդ մասին մէջ յանկարծ կրաւորական բայ կը ներկայանայ բացառական հոլով տէր բայի, և հարկ կ'ըլլայ ինքնադրել լուեկայն տրական հոլով խընդիւր մը. որպէս թէ բնական ըլլար «և ո՛չ առ յընկերէ պատմեալ ինքեան կամուսնեք»: Ոչ միայն հոս, այլ ուրիշ տեղ ալ կը թերանայ Նորայրի ճանաչողութիւնը՝ կորիւնի սեպհական ոճին և բացատրութեան նկատմամբ: Կորիւն (էջ 18) ունի «բնդ գէմ լինէր (Մալթոց) սուրբ եպիսկոպոսացն որոց առաջնայն Բարիլաս անուն, և երկրորդին Ակակիոս: Կը մերժէ ընդ Դէնէր (դէմը կ'ելլէր) իրը վրիպակ, և կ'ուղղէ «Անդ գէպ լինէր» առանց անդրադառնալու թէ հարապատ կորիւնեան բացատրութիւն է «բնդ գէմ լինէր» (դէմը կ'ելլէր նշանակութեամբ). որովհետեւ նոյն մատենիկին մէջ ունի (էջ 31) «բնդ առաջ Էնէր նմա իշխանն Գարգմանից», և (էջ 25) «յանդիման Էնէր թագաւորին»: Թէպէտ ուրիշ մը պիտի գրէր ընդ Դէն Էնէր, ընդ Դէն Էնէր: Բնդ գէմ (դէմը, յանդիմանը) չառ գործածական է. տե՛ս Եղիշէ Յաղապս Միանձանց, «կան բնդ գէմ միմիանց զաւս ի վայր արկեալ», և Ոսկեր. Մեկն. Մատթէի Գիրք Բ. էջ 450 «Ոչ վաղվաղակի բնդ գէմ չոգաւ ողջացուցանել»:

Ասկէ գտաւ, կորիւնի կարեւոր հատուածներ Նորայր «մթին», «խանդարեալ» վճռած է, ինչպէս նախարանին վերջի պարբերութիւնը որ կը սկսի, «Եւ արդ առեալ յերկոցունց համարձակութիւն», և էջ

47, «Իսկ բարեացապարտին Վահանայ», որոնց երկուքն ալ ոչինչ ունին խանդարեալ, և չեն բնաւ անխմանալի, թէպէտ ունին կորիւնեան մօքի ոլորքը և մանուածոյ ոճը: Բայց Նորայր յուսակաւոր կը յայտարարէ թէ կորիւնի խրթնարանութիւնները թող թէ օտար լեզուի թարգմանել նոյն իսկ աշխարհաբար հայերէնի դարձնել անկարելի է. մինչդեռ մեր տրպագրութիւնը կորիւնի բնագրին ամէն կարծեցեալ «անխմանալի» խրթնութիւն կը լուսարանէ առանց բռնադրօսելու կամ ծամածուելու կամ փոփոխելու զայն:

Իսկ կորիւնի ուրիշ մէկ ամենակարեւոր պարբերութիւնը, հոր դարձեալ «առանց իւրիք երկրացութեան խանդարեալ» կը վճռէ Նորայր, ու գլխովին փոփոխել կը ձեռնարկէ, հարկ է յատուկ ուշադրութեան տարակայ ընել, որովհետեւ նոյն ինքն կորիւնի «ցանկալի առն» անձին հետ վերաբերութիւն ունի:

Կորիւն պատմելէ հտք թէ ի՛նչպէս Մալթոց Վրաց ալ «գիրս նշանագրոց» այբուերենք յօրինեց, գնաց իւր լաւագոյն աշակերտներէն մէկ քանին հետ, տեսաւ Վրաց թագաւորը և երկրին եպիսկոպոսը Մովսէս, խրատեց, յորդորեց, և խնդրեց թագաւորէն հրաման մանուկներ ժողովելու որպէսզի ուսուցանէ, և իր քարոզութեան բովին անցնելով իրենց հայրերուն հեթանոսական սովորութիւնները մոռցնել առաւ, կ'աւելցնէ. «Եւ արդ գնոսա (Վրացիները) որ յայնչափ ի մասնաւոր և ի բաժանեալ լեզուացն ժողովեցան միով աստուածաբարբառ պատգամօքն մի ազգ կապեալ փառարանիչք միոյ Աստուծոյ յօրինէր, շուրջ և ի՛նչ անբնական եղեալ (հաւանորէն ուղղելի ելեալ, ելեալի և ելեալի չըփոթութեան կը հանդիպենք նաեւ Սահակի թուղթին մէջ առ Պրոկզ «Եւ մեծամեծ, բազում և այնչափ Զերում թղթոցս տրբումակից ելեալ, բառ մերում տկարութեանս ողբացաք», որ ելեալ պէտք է ուղղել) ի կարգ եպիսկոպոսութեան վիճակ որոց առաջինն Սամուէլ անուն, այր սուրբ և բարեպաշտօն եպիսկոպոս կացեալ տանն արքունականի: Իսկ իբրեւ ընդ ամենայն տեղիս Վրաց կարգեալ զգործ աստուածապաշտութեանն... դառնայր յերկիրն Հայոց, ևն...»: Այս հատուածին մէջ «Յորոց և

իմ անարժանիս ելեալ ի կարգ եպիսկոպոսութեան վիճակ» պարբերութեան խմատը չատ պարզ է, և հայերէնն ալ հարագատ կորիւնեան: Բայց թէպէտ ասոր համեմատ, կորիւնի ծագմամբ վրացի լինելը և վրաց մէկ տեղին վրայ եպիսկոպոսութեան պատիւ ստացած ըլլալը վաղուց ընդունուած էր, նորայրէ սկիզբ առաւ մերժել կորիւնի իր անձին վրայ տուած այս տեղեկութիւնը, և այս հերքումին հարկաւոր ոյժ տալու համար կորիւնի վերագրեալ պարբերութիւնն ալ նորայրի վճռական խօսքով «առանց իրիք երկրայութեան խանգարեալ» յայտարարուեցաւ: Շատեր հետեւեցան նորայրի, և այլեայլ ուղղուածներ առաջարկեցին, որոնց ամենէն կարեւորը՝ նորայրինը պէտք է քննութեան առնենք: Նորայր կ'ուզէ ուղղել սապէս. «Յորոց և գտան

արժանիք ելանել ի կարգ եպիսկոպոսութեան վիճակի, որոց առաջինն Սամուէլ անուն, և այլն»:

Արդ «յորոց և» ի յաջորդող բայը նուազ յաճախ կը տեսնուի քան անձնական դերանուն: Տեսնենք նոյն ինքն կորիւնէ. (էջ 8) «Աշակերտակցաց մերոյն վարդապետութեան, ուստի և իմ» = յորոց և իմ: Նոյնպէս Ղազար Փարպեցի (Ա. Ժ) «Ուստի և մեր բազում անդամ կարգալով»:

Եւ գրէթէ միշտ յորոց և կամ զորոց և — էն, ետքը սեռական հոլով է դոյականը՝ անցեալ դերբայով. (էջ 9) «Զորոց և մարգարէին խնդ գովեալ». (էջ 10) «Զորոց և յայտարարեալ աստուածեղէն օրինացն». (27) «Յորոց և գտեալ (նորա) շնորհս»:

Մանչեսթր

ԳԱՌԵԼԻԿ ՖԸՆՏԸԳԻԼԵԱՆ

ԱՐԴԵՆԻԻ ԲԱՐՅԲԱՀԱՅԵԱՅ ՄԵՆԱՍՏԱՆԷ

Հոն, ուր Ծոփիք կ'սկսի, հոն կը ծաղկի դեռ եղևինի,
Եւ անխնայ՝ որասունկի խօշ թագուկներ կ'երկարին.
Սեղան կ'աճին ծառայիկն հետ, նիւրնոյ խոփիկն անխափան,
Կորդ կը մնան աշխան հերկեր, ու խոպան և արտօրայն:

Բնութիւնն հոն միայնակ է, կ'աճի ազատ անպսող,
Ո՛չ արօրի, ո՛չ յօնցի քարն հետքեր կան կենսաբուխ.
Կարկառ, կածան, առու, տիտ ամենիկն անհետ են եղեր.
Անկէ, կարծես, յաւիտ մարդու ստուերն անզաւ չէ անցեր:

Եւ ասդանն մենաստանին շանքին վրայ չեն շարժեր
Օգոստոսի գաղջ առօրին ուխտաւորի խիտ շարքեր.
Բարբաթիկներու շուրջը չկան հանգչող խումբեր պարսաւուն.
Շատեց և որ զոգցես շրթունք հպած չէ անրք քարերուն:

Վերն՝ արեւ և մենաստանը, դասարկ բուրման և անբոյր,
Մասուն և մուր, կանքեղն՝ անոյս, անօրհամ Լոյսի Մօր,
Խո՛ր լուրիւն, Զարթիփ ձաւնն արշալոյսին ա՛յ չի լուրի,
Դեռ կը նիւրնեն, աշեսող ապրած մեր հին փառքերն անյարիր:

Բայց հաւաստիս մեջ կը տեսնեն Աստուծոյ Մօր ջիւղ ստուերն
Որ կը ճեւեղ, ի կը պանծանեն անկորուստ սուրբ եղբարեւերն.
Հոգիս Անոր կը հետեւի, հետքին վրայ կ'ընթերնուն
Մեծ զարթումի պատգամն անմահ հաւատաւոր գոհերուն:

Գանիրէ:

ԱՐԱՄԱՆԻ

ՀՈՐԾԱՆՔ ԵՒ ԱՂՕՐՔ

«Մին աղօթս առնէ եւ միւսն անի-
ծանէ. ո՞ր ձայնի լուիցէ Տէր»:

Յետոյ Որդի Սիրամայ
Գլ. ԼԳ (ԼԱ) նմբ. 29:

Երբոր ջնեղեղն իր փրկութեան գործն ա՛լ կասարած էր,
եւ Նոյի սերունդն իսպիռոս աշխարհի շուտ կը տարածուէր
Ձերք ոսկի աչեք վրան սիրամարգի փա՛լ փետուրներուն,
Հոն, Լիբանանու հովիտներուն մէջ յուրի ու բեղուն՝
Քե՛սը եւ Սիդոն — Քամի սերունդին զաւա՛նն անօրէն —
Մշակելու եկան առաս արմըսիք, խաղող եւ ցորեն.
Եւ ենովայի արջերը եղան պե՛տքեր զօրաւոր:

Սիդոն ունեցաւ բազում որդիներ անող օրէ օր.
Իսկ Քե՛ս՝ միամեայ ամուսնութենէ մե՛տք մընաց անկիւն,
եւ ունեցաւ լոկ, իր ծերութեան յոյսն, որդեակ մը անգին:
Բայց հունձի, իրկուն մը յոգնած-հրեմած այդ միակ ջրղան
Պաղ ջուր մը խրմեց եւ չարագուռակ դող մեկաւ վրան,
եւ յետոյ մեռաւ: Այդ օրէն ասդին հէ՛կ հալըր ջրխուր
Այն Ասուծուն դէ՛մ, որ կը լըկէր զի՛նք յուսակըսուր,
Կընդվզի. նոյնիսկ յանախ անոր դէ՛մ կը լուսայ անվերջ:
Մինչ անդին բոլո՛ր իրեններէն պի՛նդ սիրուած Սիդոն պե՛ն՝
Երջանիկ, փարբամ, եւ իբր իմաստուն մեղեմէ՛ հեռո՛ւ՝
Կաղօթէ, կ'պանէ, երկինքը կ'պատէ ծովսով զոնեւ.
Կը պարծին բոլո՛ր ծառաներն իրենց տիրոջ նեղ սրբին
Բարեպաշտութեամբն: —

Երբ օր մ'երկուին ալ, ամառուան տօրին,
Դէպ իրենց արտերն կուգային գործի սկըսելու համար՝
Ամպ մը սոսկալի, ուր մեծ փոքորիկ մ'անեղ կը գոռա՛ր՝
Ըսկըսաւ սուրալ, եւ երկինքն յանկարծ սեփ-սեւ մըրընցաւ:

Քե՛ս, զոր կը կըրծէր վի՛շքը վաղեմի — աղիսաւո՛ր ցաւ —
Բընունցըր վերցուց եւ գոչեց ուժգին.

«Զա՛րկ, զա՛րկ, չա՛ր Ասուած.

Զա՛րկ որ չըմբնայ որքեռոս վրայ ողկոյզ միսկ կախուած:
Կո՛ւրժ կուտամ Քե՛զ դէ՛մ, ինձի ի՛նչ չարիք կըրնաս ընել Գուն
Չեռնէս խրկելէ՛դ վերջ իմ պաշտելի որդեակըս սիրուն:
Օն ուրեմըն, օ՛ն, բո՛ղ շանքըդ նայի՛ր՝ եւ կարկուտդ իջնա՛յ.
Ա՛յդ ալ ըրէ՛ դեռ, Ասուած անիրաւ, Ասուած խաբեբայ.
Անգո՛ւք, անողո՛ւմ, որ իջեցուցիւ որդիս գերեզման,
Չե՛մ վախնար Քեզմէ, ու պի՛սի իսպառ մընամ անսասան:»

Ամպն անցաւ յուրիկ — վասնոր ի՛նքն ալ, հրգօրն եմովա,
վիւսք տեսնելով՝ գուր մը ունեցաւ լուսանքին վրայ —

Բայց ան կանգ առաւ Սիդոնի արտին վերեւ սպառնալից:
Իսկ այս վերջինն ալ փոյթ ծուկի գալով՝ քսաւ.

«Ներէ՛ ինձ,

Խնայէ՛ իմ հունձիս, հաւասարութեան Ասուած մարդասէր:

Ձեմ տեսնած ես երբեք եւ ո՛չ ալ կ'ապսամբիմ, Տէ՛ր.

Քու առջեւորդ մի՛ս կը դողամ Քեզմէ երկիւղածօրէն,

Ու Դուն ալ անուո՛ւս պիտի պանայանես խաղողս ու ցորեն:

Ես վաղուց ի վեր, իմ մանկութեանս իսկ առաջին օրէն,

Աղօթք եմ քրած ու պահեմ եմ բռնած հաւատարմօրէն.

Գո՛ն ըլլալու ես ինձմէ այդ մասին: Սեղանիդ վրայ

Շատ անգամներ, Տէ՛ր, Ամենակարո՛ղ, Միա՛կ եւ Անմա՛հ,

Ջրաբակներուս արիւնն իմ ձեռնո՛վրս քափած եմ ես.

Եւ ամենեւին չարիք չեմ քրած որ Դու զիս պատժես:

Մի՛ քողոր ուրեմն որ Քեզ աղաչեմ իզուր լալագին.

Պանէ՛ կորուսէ ալիւսս ու զիցիս, Արեւոյ երկնային:»

Բայց որովհետեւ Տիրոջ ուղղութեամբ աղօթքն անխնայ

Երբ շահախնդիր հոգիէ բղկիս՝ հանոյ չի քրտի՝

Ջայրացաւ Ասուած արցունքի հեղեղ քափող ագանին,

Եւ Սիդոնի վրայ անեղ այն մըրքիկը հայրուց ուժգին:

Թրգմ. ՆԵՐՍԷՍ ՍՐԿ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

FR. COPPÉE

ՀՈԳԵՒՈՐ ԴԵՂԱԳԻՐ ՄԸ

(Արսա լեռնէն)

Հոգւոյ բժշկութեան համար պէտք է,

10 Կրամ Հաւառք,

18 » Յոյս

72 » Սէր,

8 » Համբերութիւն,

16 » Երկիւղ Աստուծոյ.

Այս հինգ տեսակ զեղերը գնէ Ամենա-
կալի զեղարանէն, մանրէ գանձոք Հե-
շտէնէն սանդիւն մէջ, սեջուր գանձոք
Աւստրալիանէն մազով եւ մտածո-
ղութեան յանդիմանութեամբ. եռացուր
գանձոք Խաչիկէն պտուղին մէջ, մո-
ռացողութեան ջուրով, խառնէ գանձոք
Խաչիկէն զգալով. մաղէ գանձոք Խաչի-
կէն կաւով եւ յետոյ խմէ գանձոք
Խաչիկէն բաժակով:

Յետոյ փռէ՛ անկողինիդ մէջ Բաշի Խաչի-
կէն սաւանը, ծածկէ վրայ Խաչիկէն
ծածկոցով, Հեշտէնէն բարձն գլխուդ
սակը առած եւ Խաչիկէն չարին

քրտինքը հանելէն ետքը, չփէ լինգիւնքդ
Հեշտէնէն տառակով եւ ապա լաւ մը
հազուէ՛ Բաշի Խաչիկէն զգեստներով:

Եւ կատարելապէս առողջանալ կարե-
նալու համար կղերականութեան արմատ-
ները բրէ, Հեշտէնէն տերեւները հաւա-
քէ, Խաչիկէն ծաղիկները ծոզով, Հե-
շտէնէն սերմերն ամբարէ, յաճախակի ա-
ղօթելու ճիւղերն ա՛ռ:

Այս բոլորը Խաչիկէն պահօք
չորցուր, եւ մանրէ Բաշի Խաչիկէն դա-
նակով, դիր գանձոք իմացականութեանդ
յանդիմանութեան սանին մէջ, վրան ար-
ցունքի ջուր թափէ՛, ծածկէ գանձոք Հե-
շտէնէն կաւով, փաթթելով Խաչիկէն
Խաչիկէն ճիւղով, բոցավառէ Սէր-
կրակով եւ խաչէ գանձոք Հեշտէնէն լուծին ներքեւ:

Յետոյ պարպելով գանձոք բարին իմա-
նալու բաժակին մէջ, խմէ, աներկմիտ
հաւատքով սպասագիրնուած:

Ծշմարիտ խոստովանութեան պատու-
րին ուշ զննելով պիտի բժշկուիս այս հինգ
զեղերով:

Թրգմ. ՆԵՐՍԷՍ ՔՆՅ. ԱՌԱՔԵՆԵԱՆ

ղեցոյ ՍԻՈՆ հանդերձ եղբարբ իմով Թա-
թիսի Կատուտի Հանիսին Սիմաունի
ցանկացող եղաք այսմ հրաշապայծառ եւ
հոգեւոր կտակիս լինել առ ի յիշատակ
մեզ եւ ծնաւդաց մերոց. եւ զրեցաւ սա
յորում էր թուական Հայոց ՈՅԹ (=1210),
ի լեւոն որ կոչի ԱԿՍԱԿՈՒՄԵՐ, ի դեղն ՍՈՒ-
ՇԵՂԷԱՅ, ի յանապատն ՆՈՐՍԵՍԻ, առ զը-
րան աստուածաբնակ սուրբ Աստուածածնին.
յառաջադրութիւն հաւրն Նորեսի եւ երկրոր-
դին Թէոդոսի, որք բարեմիտ կամաւք բղ-

տկարութիւնս իմ զօրացուցանէին: Վասն
որոյ աղերս թախծանաց ժառուցանեմ, ով
աստուածաբնակ հարք եւ եղբարք, յորս(!)
եւ յերեսս անկեալ յուսովիւր պաղատանաւք
վարձս վաստակոց եւ պարզեւ ողորմութեան
ի ձէնջ այս շնորհեսցի ինձ՝ աղաւթիւք յի-
շել զիս եւ զծնողսն իմ, եւ զհոգեւոր հայրն իմ
զՍարգիս (*): Տէր Թիսուս Քրիստոս ու-
ղորմալ Յուսեփայ եւ Գորգոյ եւ իւրացն
որ դարձ... (Եւսեփ Է Իշիւն):

Անցնինք այժմ մեր ասաջադրած բնագրական համեմատութիւններուն

Տպագիրք (ձառ Ա.)

Ձեռագիրք (ձառ Ա.)

էջ 18 տող 13 Էւջ--ւջ Բ--ւ
» — » 15 ամյամ առնելով.
» — » 26 Եւ ոչ առնես...
» 19 » 4-36 Թողութիւն-մեծապայծառ
» 20 » 1 համարձակաղէմ եւ զու-
արթ երես

Այս Է այսպիսիք
որ ի յօր առնելով
Էւ--Էւջ. սահմանեալ դառնալ ի չարեացդ
եւ ոչ կատարես.
(Եւսեփ Է Իշիւն Է Իշիւն Է Իշիւն)
համարձակաղէս եւ զուարթագին երեսօք.

(ձառ Բ)

(ձառ Բ.)

» 21 » 8 խառն են
» — » 10 ի դեղս սորա
» — » 15 վաղուհնէ ի վաղիւ
» — » 19 Ելք յաշխարհէս
» — » 22 գերիվարաց վարեալ
» — » 23 հառաչես արտառուել
» — » 28 երամակից...
» — » 30 Ըղձափափկութեանցն
» — » 31 սպառնալեաց ահեղ տան-
ջանացն.
» 22 » 4 անվարձ զնասցուք...
» — » 16 հեռի եմք
» — » 1 վարուց առաքինութեան...
» — » 1 շեղեալք
» — » 4 ահից սաստիցն
» — » 5 Եւ տարացոյց օրինակացն
աղետիցն իմասցուք
» — » 15 աշխատիցն
(Շարունակելի)

խառնին
ի դեղս ողորմ զիրաց
վաղուհնէ ի վաղիւ
Ելք մեր յաշխարհէս
ի գերիվարաց վարեալ
հառաչես արտառուել
Էւ--Էւջ. եւ դասուց սրբոց դասակից
[ը]ղձափափուգ փափկութեանցն
սպառնալեալք ահեղ աշխարհէ տանջանաց.
(Հոգ. Տպ. էջ 39 տող 1)
Էւ--Էւջ. մի՛ զմիօրեայսն հոգասցուք եւ
զյաւիտենականն տանջեսցուք.
Իսկ մեք որ հեռի եմք
Էւ--Էւջ. հիւանդացեալք մեղաւք եւ
ծրդեալք ախտիւք անօրէնութեամբ
շաղեալք
աշիւ սաստիցն
Եւ ի տարացոյց օրինակացն
զանանց աղետիցն իմասցուք
ախտիցն (Էւսեփ Է Իշիւն Է Իշիւն Է Իշիւն)
Ե. Ե. Դ.

(*) Քրիչը երկիցս կը յիշատակէ իր վարդապետը Ձ. եւ ԺԱ. ձառերուն վերջը... զՍարգիս վար-
դապետն իմ որ յայսմ ամի (1210 թն) փոխեցաւ ի Քրիստոս յերեսաղէմ բաղար...:

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

**ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ, Իր Կեանքը և Դործը, իր 60ամյա Յօրեկեանից առիւ, Դեռց Աւշակ Վիպոյտանեան. Տպ. Յօրք - Պաղատաւ, Կա-
կիւ, 1927, 8° էջ 368. Գին 20 Ղ. Ե. կամ
ՄԻՆ. Տօլար ամբրիկեան:**

Զեռազ ութունական թուականներուն, ազգային կեանքի հորիզոնին վրայ, ճմայիչ անունն է հայ զբ-
րագէտ-հայրենասէրի. անուն մը որ էր մազնիւթը
չոյն իսկ գաւառներու մէջ ուսանող հայ երիտասա-
ղօսիւնը: Զեռազ թէ և հետո հայրենակ գաւառ-
ներէ եւ անձամբ անձամբ գաւառացիներուն, բայց
իր վաղհաս տաղանդն ու կրակաւոր գործունեու-
թիւնը ազգային շրջանակներու մէջ, ծառք եւ սի-
րելի ըրած են զինքն. իսկ իր ծառքը եւ գրառա-
նէրը՝ նոր միասերութեամբ, նոր գաղափարներու հոսանքի
կիզղը եղած են Կ. Պոլսէն ղէպի գաւառական զբա-
րցողներու գրասեղանները: Յանձին Զեռազի հայ երի-
տասարգութիւնը կ'երեւակայէր լուսամիտ ուսուցիչը,
խանդավառ հրապարակախօսը եւ անձնուէր ու հոյ-
րենասէր գործիչը, որու կեանքն ու արդիւնքները,
յանունն է այն ժողովուրդի, հանդիսաւոր զնահատա-
րի արժանացան իր վաթսմամեայ Յօրեկեանին առթիւ:

Զեռազ բախտաւոր եղաւ որ իր կեանքի կորովի
վերջալոյսին մէջ իր աչքերով տեսաւ թէ Հայ ժող-
ովուրդը ինչպէս հասկըցած է զինքն եւ իր ականջ-
ներով լսեց թէ ի՞նչ կ'ըսեն իր մասին:

Այսօրանեանի այս հատորը խտացումն է Զեռազի
բոլոր գործունէութեան, վաւերագրեալ (documenté)
խտացում մը, բարեհաւու Յօրեկեանին յորիւնական
արժէքները զիրար մը ձեռով մշտնջենաւորելու համար:
Այս հատորը կենսագրութիւն մըն է, համարաւը-
ւութիւն մըն է, քննադատութիւն մըն է, զնահա-
տում մըն է, վերջապէս անծի մը ամբողջութիւնը
ներկայացնող գործ մը:

Հատորը կը կրէ Այսօրանեանի մանրախոյզ սրբ-
պտումներուն եւ դիտողութիւններուն զրոշմը, եւ
պատիւ կը բերէ աշխատասիրողին:

Երկու զլխաւոր գիծ կայ այս հատորին մէջ որ
մասնաւոր կարեւորութիւն ունի Զեռազը հասկընա-
լու համար: Յեղափոխական միայրը որ լծուած է Նո-
րութեան, եւ հայրենասէր գործիչը, որ նուիրուած
է ազգային դատին:

Իրեն Յեղափոխական միայր, — բառին ո՛չ բա-
ղարական, ո՛չ ալ թեթեւ առումով — Զեռազ կ'ար-
տայայտուի իր կերտած աշխարհարարով: **Դեռական
Փորձը** հատորը ուսուցիչն է այդ աշխարհարարին:
Զեռազ ուղած է կերտել ժողովուրդին հասկնալի,
ժողովրդական **աշխարհարար** մը, առանց ժող-
ովուրդի խօսած լեզուին կարեւորութիւն տալու: Սյո
է պատճառ որ իր **փորձը** կամ **փորձերը** մնալին
փորձ, եւ ինքն իսկ վերջապէս լրից գալն եւ ա-
մէնէն գեղեցիկ եւ յստակագիր վարպետներէն մէկը
եղաւ Կ. Պոլսի մէջ մշտնջենաւոր եւ զրականացած աշ-
խարհարարին: Այս երեւոյթը շատ ուշագրաւ է: Զե-
ռազ ողջմիտ էր, եւ ողջմիտ մարդը թի չի բաշեր

հոսանքին ղէպ, ինչպէս տարիներէ իվեր կը քաշէ,
Տրթ. Վալիւնի իր «Դիտական Երկանոց»էն դուրս,
ժամանակ եւ մտքի կորով վստանելով «զբարբի»
մը դատին, որ գուտ արուեստականութիւն մըն է թէ՛
ժողովուրդէն դուրս եւ թէ՛ հակառակ զբարբի կա-
նոններուն:

Երկրորդ գիծն է Զեռազին ազգային-բաղարական
գործունէութիւնը: Այն կերպով որ ազգային դատը
ըմբռնուած եւ կողապտուած էր Ազգային Պատրի-
արքարանի կամ Կ. Պոլսի մէջ, մշակումի սյոյ ձեւին
մէջ, հեռի իրականութենէ, վերջապէս էր յանգի ա-
պարդին վախճանի մը: Այսինքն՝ Եւտոպայի առ-
կաւորութիւնը բաղարականութեան եւ **անվատանի-
լի** դիւանագիտութեան կոթիլ, եւ դառն փորձերէ
ետրը միայն հասկնալի իրականութիւնը: Զեռազ ինքն
պատասխանատու չէ անշուշտ ազգային գործունէ-
ութեան այս անակ հետեւանքին. ինքն պարզ թարգ-
մանն էր իրեն չստացուած գործին կամ դատին:
Զեռազ հոս ալ, երիտասարդական խանդավառու-
թեան հանգչելէն ետրը, ողջմտութեամբ կ'ելլէ յու-
սախարութիւններու մէջէն, թողով իր ետին պայ-
ծառ գիծը պարզաւորութեան եւ անշահախըրութեան:

Յօրեկեանի հանդէսին առթիւ ամէն որ իր զգա-
ցումները եւ իր գաղափարները յայտնեց Զեռազի
անձին եւ գործին նկատմամբ:

Այսօրանեան իր այս շանկան հատորով բիւրե-
ղացուած է հանրային կարծիքը Զեռազի մասին եւ
իր իսկ անձնական դասողութիւնները:

Սյոժ կարգը նոյն ինքն Զեռազինն է, որ իր
մասին ըստմենքը այս հատորին մէջ՝ պիտի բնէ
եւ պիտի ըսէ մեզի իր գիտացած իր անձին ու գոր-
ծին վրայ:

Պէտք է բնի որ մեծ բարեբախտութիւն մըն է
անձի մը համար, իր վրայ գրուած գիրք մը բննել
եւ ատոր իրական արժէքը երեւան բերել:

**ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ, Արեւելեան Վիպակ-
նիւ, ուսումնասիրութեամբ մը, Արտագէտ
Յովհաննէսեանէ. Պարիս—Տպ. Մատիս—1927,
«Օգական» 8° էջ 216, գին 1,25 դոլլար:**

Այս սիրուն հատորին ալ բարեպատեմ զուգա-
դիպումով մը հրապարակ կուգայ Այսօրանեանի Զե-
ռազին հետ:

Զեռազի կենսագրութեան զլխաւոր գիծերը քաշ-
ուած են **Արեւելեան Վիպակներու** վերլուծում-
ներուն մէջ, եւ հոս աւելի զրաշէտ Զեռազն է որ կը
պատկերացուի (էջ 11—30):

Յովհաննէսեանի վերլուծումներուն մէջ զրազէտ
Զեռազին զիմագրիմները գուցուած են համակրանքով,
թէ և թիջ մը ուռուցիկ ռժով:

Յովհաննէսեան ալ չանաջած է Զեռազին հոգեկան
եւ ֆիզիքական բարգաւաճումը ներկայացնել նոյնին-
քն Զեռազի գրուածներէն ըսողուած մէջբերումներով:

Հատորիս Բ. մասը կը բովանդակէ Զեռազին 16
հատ **Արեւելեան Վիպակները**, որոնց 15ը ինքն
թարգմանած է իր Nouvelles Orientales գրքոյկէն եւ
վերջին երեքն ալ ուղղակի հայերէն շարադրուած են
եւ անգամ մը հրատարակուած Փարիզեան **Վեռա-
ծրումնի** մէջ:

Չերգի հայերէնը վճիտ է քիւրիդի պէս, կըշ-
առած չափում, և ժողովրդ մեկտեղ մէջ: Յով-
հաննէսեան շատ զեղեղիկ զգողաբար մը իրագործած
է առհասարակ եւրոպացիներու համար գրուած այս
Արեւելեան Վիպակներուն հայերէնը ամփոփելով հա-
տորի մը մէջ, որուն հատոյթը—իր ծախքերը հանելէ
յետոյ—Բարեգործականի միջոցաւ սխալ գործածուի
յոգուտ Չերգեան կըթաւանին, որ օր մը պիտի
հիմնուի Հայաստանի Նոր Ակն քաղաքի մէջ: Չերա-
գի Յորեկանին հատոյթովը:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՎԻՊԱԿՆԵՐ Ժամանակ անցնելով
ԵՒՔԻԱՅԵՐԸ Դրապոյրը պիտի տան ընթերցողնե-
րուն: Բայց այն աշխարհաբարը, որ Դրական
Փորձերու ճեղքնակին գրական լեզուն եղաւ, պիտի
պահէ իր ճրագոյրն ու Թարմութիւնը:

Բ. Ե.

ՄԻՈՆԻ ԱՌԻՍՏԱՆՈՒԹԻԱՆԵՐԸ

Արք. Տ. Ներսէս Ա. Գեջ. Թափուզեան,
Հալէպէն, կը հարցնէ:

Ա. Այս տարի հոս Քառասուն Մանուկ եկեղեցոյ
մէջ բեմէն ծանուցանելով յայտարարեցաւ թէ «Մեծ
Պանֆի» մէջ «Հոգեհամբոյս» չրլլաւ: Բարեպաշտ ոմանք
խենց ցնչեցեալներու հոգոյն համար Հոգեհամբոյս ք-
նէկ պիտի տային, «չրլլաւ» քսուեցաւ: Այս օրէնքը Եր-
կասի առած չէ որ որեւէ ցնչեցեալի մը տարելիքը
«Մեծ Պանֆի» մէջ որ և է օրուան կրնայ պատահիլ,
այն տակ լինջ պէտք է ընել: «Մեծ Պանֆի» կիրակիներ-
ուն եղած պատարագներուն մէջ ցնչեցելոց յիշատակու-
թիւնը կ'ըլլայ անխափ: Ինչպէս «Հոգեհամբոյս» չրլլայ:
Եւ կամ Մաեսոցի մէջ յատկ կ'անոնով որոշուած
Եօրօր, Քառասունք կամ Տարեկից տարեք բա-
նէն Հոգեհամբոյսունք: Եթէ առաջինները պիտի ըլ-
լան Մեծ Պանֆի մէջ լինջ անպատեհութիւն կայ վեր-
ջինին:

Բ. Մեծ միջեւ ցարդ Յիմուցի մէջ Հայր գրած
չիմք բտեր: Հոս Հալէպի Քառասուն Մանուկ եկեղե-
ցիի մէջ Շաբաթ երեկոները Համբարձիւն ետք Հայր
գրածը կ'ըսեն ու ապա Ասողոս, Աւետարան կը կար-
դան և Ենցուն կ'ըսեն: Էջմիածնի Օրացոյցին մէջ ալ
Նոր կիրակիի ցախորդ երեկոյին համար Հայր գրած
դրուած կայ: Եթէ այսպէս է շիտակը, ինչպէս միւս օ-
րերը չիկան և միայն Շաբաթ օրերը կան: Եթէ հե-
տեւեալ օրուան պատարագ կենանք է պատարագ, Շա-
բաթ օրէնք ալ պատարագ կայ: Եւ եթէ Յիմուցի բոլոր
օրէնք ալ հաւասարապէս Տեղեկական օրէնք չեն:

Ա. — Տաթևացիին խօսելով այս նիւ-
թին վրայ կ'ըսէ. Մեծ Բարեկենդանիս
Դ. և Ուրբ. օրերը «Հանգստեան տեսմք»
իսկ Մեծ Պահքի 40 օրերուն, «մինչ ի

յարութիւնն Ղազարու այլ հանգստեան ոչ օ-
րեմք (Դիրք Հարցմանց, էջ 684):

Ինչպէս կը տեսնուի այս վկայութե-
անէն ալ, արդեւիք ոչ թէ պարզ Հոգեհան-
գիտ մը կատարելու դէմ է, այլ Մեծ Պա-
հոց մէջ Հանգստեան կանոնեալ կարգը
կատարելու դէմ. վասնզի Քառասունքը
յատկացուած է Աստուածաբան, և պատ-
շաճ համարուած է այդ շրջանին Ապաշ-
խարութեան կարգը միայն կատարել:

Եւ այս երկուքը բոլորովին տարբեր
են իրարմէ: Հետեաբար բոլորովին սխալ
հասկըցողութիւն մը կայ Հալէպի եկեղեց-
ւոյն մէջ. վասն զի անոնք որ Հոգեհանգիտ-
աւ արգիլուած է կ'ըսեն, պէտք է ամէ-
նէն յառաջ մահը արգիլեն որ Մեծ Պահոց
մէջ մարդ չմեռնի, կամ եթէ մեռնի՝ թա-
ղումը կատարեն առանց կատարելու Հան-
գստեան կարգը: Եւ որովհետեւ Մեծ Պահ-
քի մէջ ննջեցեալ կը պատահի և թաղման
կարգը ու հանգստեան կանոնը կը կա-
տարուի, ասկէ կը հետեւի որ երբ հաւա-
տացեալներ իրենց հին և նոր ննջեցելոց
համար հանգստեան պաշտօն կատարել տալ
փափաքին, պէտք է կատարել զայն:

Այս բացատրութիւններէն զատ պէտք
է նկատի առնել հետեւեալ կէտերն ալ:

— Ըստ Տօնացոյցի Մեծ պահոց մէջ
պատարագ եղած օրերը փոխանակ Հան-
գստեան շարականներու՝ Ապաշխարու-
թեան օրհնութիւնները կ'երգուին, իսկ
կիրակի օրերը՝ Այսօր անձաւ: Բայց այս
չի նշանակեր թէ Հանգստեան պաշտօն կա-
տարելը արգիլուած է: Որովհետեւ անխա-
տիր կը կարգացուին Հանգստեան Աւե-
տարանները (միայն կիրակի օրերը ինչե-
լութեան Աւետարան) ու անպայման կ'ար-
տասանուին Հոգոց մաղթանքը և Քրիստոս
Որդի Աստուծոյ աղօթքը: Կիրակի օրերը
Նորագոյն-էն ետք կ'երգուին Տրսմահաղորդ
կամ Զարհուրեցան, որ կը վերջանան Ողոր-
ւած Տէր, ողորմաւ հոգոցն մեր ցնչեցելոց
կրկնակով:

Նոյնպէս ամենօրեայ Մեծ ճաշունքը
ու երեկոյեան ինչպէս կանոնները կը վեր-
ջանան միշտ Հոգոց-ով և Քրիստոս Որդի
Աստուծոյ-ով:

Դարձեալ Մեծ պահոց մէջ մատուցուած
Ս. Պատարագներու տեսն ժամաբար ի
ծածուկ կը յիշատակէ ննջեցեալները:

Երուսաղէմի մէջ ուր ամենօրեայ պատարագներ կան, բոս փափաքանաց ուստաօրներու, Մեծ պահոց մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօններ կը կատարուին միշտ:

Բ.— Ձեռք կարծեր որ Յինանց մէջ ձեր Հայր գրած աղօթքը չըսելը կանոնական հիմք մը ունեցած բլլայ, այլ տեղական պարզ սովորութիւն մը, հաւանաբար արդիւնք անփութութեան, կամ գիտամոլ եղած կրճատում մը: Երուսաղէմի եկեղեցիներուն մէջ Յինանց ամբողջ չըջանին ամէն օր երեկոները անխտիր Համբարձիւնէն ետք Հայր գրած աղօթքը կ'ըսուի, ապա Սաղմոս և Արձակման Աւետարան:

ԲԻԻԶԱՆԴ ԲԵՉԵԱՆ

(1859—1927)

Սիմոն հրատարակութեան ձեռնարկելու առթիւ Քէլեանի ալ նամակ մը ուղղած էինք 1926 Յնկամ. 12 թուականի, թէ՛ իր աշխատակցութիւնը խնդրելու Սիմոն և թէ՛ իր կարծիքը խմանալու ազգային քանի մը կարեւոր խնդիրներու մասին:

Քէլեան ժուլմաց պատասխանել մեզ, և վրաստան էինք որ պիտի աշխատակցէր Սիմոն եթէ մահը այնքան անակնկալ կերպով չհարուածէր զինքն:

Կը ցաւինք խորապէս որ Քէլեան զիրարու ժական գործողութեան մը հետեանքով կը կնքէ իր մահկանացուն և հոգ կ'իջնէ Յուլիսի Յին, որով արեւմտեան Հայութիւնը յանձնէ Բիւզանդիոնի խմբագրին կը կրօնեցնէ իր ամենէն տաղանդաւոր, ամենէն իսկատիւ, իր կոչումին ամենէն աւելի հաւատարմութեամբ նուիրուած մեծ հրատարակագիր մը, որուն նմանը չկայ արեւմտեան Հայոց մամուլի պատմութեան մէջ:

Եթէ ցաւայի է իր վաղահաս և անակնունելի մարը, միւս կողմէն շատ նշանակալից է որ բաժանդակ Հայ մամուլը հիացումով գրուածեց հանգուցեալ հրատարակագրին անմե ու գործը: Եւ Հայ մամուլին այս հանրային ցոյցը եթէ մեկ կողմէն ստոյգ արժանիքի մը զննատումն է, միւս կողմէն միօրինաբան հաւաստիք մըն է իր սղաւոր կնոջ և զաւակներուն համար:

Քէլեան իրրեւ ազգային զէմք՝ ինքզինքը կերտած է ի՛ր ոյժերով, ի՛ր աշխատանքով, ինքնակրթութեամբ զրեթէ:

Քէլեանին, ո՛չ միայն իրրեւ հրատարակագիր, այլ նաև իրրեւ լրագրող, նկարագրին ամենէն ցայտուն գիծն եղաւ, բարձր միայն Պոլսի իրեն

ժամանակակից լրագրութեան շանքով արհեստէն: Ան գիտութիւնը եղած էր իր պաշտած ու պաշտպանած սկզբունքներուն, խիստ իրաւատէրը՝ իր պահանջներուն, նոյնպէս խոհեմ ազգասէր մը, լուրջ կրօնասէր մը և հետեան առաջնորդ մը Հայ մամուլի անհարթ ասպարէզին մէջ, որ իր գրչով ապրած, իր գրչով շահած է իր բախտն ու հոշակը: Քէլեան վստահ իր մտաւոր կարողութիւններուն և իրրեւ հրատարակագիր իր ուղղութեան, կրցաւ ահալի գրաբնութիւններու մէջէն ողջ անցընել իր Բիւզանդիոնը և իր անձը, և անկուն կեցաւ իր յառաջդիմասէր պահպանողականութեան պատուանդանին վրայ, և այն ատեն վերջ տուաւ իր Բիւզանդիոնին, երբ այլևս ոեւէ մարդկային ոյժ անկարող էր զիմա գրաւել զժաւարութիւնները:

Եթէ թողուց Բիւզանդիոնը, բայց ամուր բռնեց իր գրիչը:

Եթէ ապրէր Քէլեան պիտի խնդրէինք իրմէ որ ինքն ըլլար խմբագիրը այն Քրեկիկներուն, որուն պէտքը կը չեղտէ իր նամակին մէջ:

Նամակը գրուած է «Բիւզանդիոն Հայաբեր»-ի թղթին վրայ, բայց՝ Բերա, Ֆէրիսիէի թիւ 16 տունէն, 1927 Յունուար 20ին, մանիշակ թանաքով և իր ամենէն գեղեցիկ և բնթնունի գիրերով երեք լման էջերու վրայ:—Վասն զի Քէլեանին սովորական գիրը ինքն ու իր գրաշարը միայն կրնային կարգաւ: Հազիւ հայերէնի նմանող գիծերու խառնաշփոթութիւն մը կը պատկերացնէին ատենը:

Եւ Քէլեանը հանչցայ 1889-ին, Արեւելի խմբագրատան մէջ, երբ Կ. Պոլսի եկայ Արմաշ երթալու համար:

Առաջին յոգուածս—Իննէշի և Հոռմկլայի վրայ նկարագրական մը—ինքն հրատարակած է Արեւելի մէջ, Յետոյ յաճախ գրած եմ իր Բիւզանդիոնին մէջ:

Ջերմութեամբ պաշտպանած է իմ տեսութիւնը, հակառակ ժամանակին կրօն. փողովոյ մէջ Մանկունիի խմբամարտներուն, երբ Մուշէն Բիւզանդիոնի մէջ կոչ մը հրատարակեցի, իրենց հարսերը տարիներէ ի վեր լքող և Կ. Պոլսի և ուրիշ նաւահանգիստներու վրայ տուայտող ու չըւայտող Մէլեցի պանդուխտներուն ուղղուած, որով կ'ազդարարէի թէ պիտի արտօնեմ իրենց կիններուն ամուսնալուծումը, եթէ սէր և տիրական չզառնային անոնց որոշեալ ժամանակամիջոցի մը մէջ:

Այս զէպքը միայն, որ այնքան հետաքրքրութիւն չարժեց այն ատեն և հիանալի կերպով հասաւ իր նպատակին, բաւական է պահպանողական Քէլեանին ողջմտութիւնը ցայտեցնելու համար:

Բ. Ե.

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(1866—1927 Օգոս. 31. ԴԵ.)

Զօրավար Անդրանիկ Հայոց ժամանակակից պատմության ամենեւնի ժողովրդական ու ամենեւնի հեռա՛ր՛հրական դեմքն էր։ Դեմքը Քաջի մը պանծալի եւ պաշտելի։ Անդրանիկի անունը իրապէս երգուեցաւ Հայ ժողովուրդին մէջ իր քաջագործութիւններուն համար։ Հայ երիտասարդութիւնը ոգևորուեցաւ Անդրանիկով։ Ժողովուրդին երեսակայութիւնը առասպելային քնեւր տաւ Քաջն Անդրանիկի գլխունորական պատմութիւններուն։ Քայց իրականութիւններ հին ասեմք տառապեալ Հայաստանի ամենեւնի Հայ անկիւններէն մեկուն մէջ։

Յանձին Անդրանիկի կը կորսուի Հայ Ազդին մեծ գաւազներէն մին։

Անդրանիկ երեւոյթ մըն էր որ փայլեցաւ Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան գաղափարին հորիզոնին վրայ, իրագործելու համար աչդ գաղափարը իր սեմնական արժանիքով։

Անդրանիկ գլխունոր ծնած էր։ Ծառիկն զարա հիսարի մանկական դպրոցին մէջ իսկ կ'արտաշուար անոր գլխունորական ասպանողը իր խաղերուն մէջ։

Անդրանիկ մեր պատմության մէջ շատ կը եմանի Վահան Մանիկյանի, իր արխութիւններով, իր տեսիլներով եւ մանաւանդ իր խելքագործ կոխներով, եւ անհասանալի քաջութիւններով, ամենուն ալ մէջէն անխնայելի ելչելու պայմանաւ։

Շատ շեշտած են Անդրանիկի նկարագրին քանի մը գիծերը։

Անկախ էր ան եւ ամենուրէ՛ր քստերուն քուն իմաստով։ Անկախ իր գլխունորական գործողութեանց մէջ. միշտ առջեւը վստակի, միշտ դուր իր խումբին։ Անկախ իր խումբէրէն եւ արտաշուար քաջութիւններուն մէջ, իրականութիւններ, աստուարիւններ, ճշմարտութիւններ արտաշուարներուն մէջ։ Շատ քաւ կը անցնար իր կոխած գիծերը։

Արդարաւոր էր ան։ Հայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը Արդարութեան միակ պահանջն

էր իր համոզմամբ։ Հեշտաբար ան կոռուեցաւ Արդար դասի մը համար, եւ կոռուեցաւ արդարութեամբ։ Սասնոյ Քիւրտերն իսկ իրենց բոլոր սգիտութեամբ եւ նախապաշարմամբ Անդրանիկին անխնայելիութիւնը կը քաջարհին անոր արդարաւորութեամբը։ Անոնք կ'ըսէին՝ արդար մարդ չի խոցուիր, չի վիրաւորուիր. Անդրանիկ արդար մարդ է. ան ոչ կը վիրաւորուի, ոչ ալ քշեմակիին ձեռքով կ'իջեայ։ Աստուած անոր հետ է։

Անդրանիկ անկախ էր իր հոգիով եւ իր տառապրութիւններով։ Ան չուսակցականացուց Ազգային Դասը որուն համար կոռուեցաւ, եւ դիտազնացաւ աչդ կոխներուն մէջ։ Կուսակցութեանց հետ գործեց, քայց կուսակցական մը չեղաւ եւ չուզեց ըլլալ։ Ազգային շարք ամեն քանի վեր եւ ամեն քանի նուիրական էր իրեն համար։ Կուսակցական ենթոտնութեան դիմ պոռքէսց իր հոգիի խորեղին։ Եւ ասով անգամ մըն ալ չեղեց իր նկարագրին անկախութիւնն ու արդարաւորութիւնը։

Հասարակաց մըն էր Անդրանիկ. հասարակաց քի՛ իրեն գաւազ Հայոց. եկեղեցւոյ եւ քի՛ իրեն յեղափոխական գործիչը այն դասին, որուն ամենուրէր գլխունոր էր եղած։

Պերճախօս մըն էր Անդրանիկ։ Եւ իր պերճախօսութեան զայնականներէն էին իր Անկախութիւնը, իր Արդարաւորութիւնը, իր Հասարակը։ Կրեար ժամերով խօսելու եւ մտիկ քնելու տալ ինքզինքը։ Զօրաւոր յիշողութեան մը տէր, գիտէր դիտելու եւ դիտելու եւ քուսակներուն ճշգրիտ վերջիշումներով գործեց իր քսածներուն փառսերը։ Անխնայ էր իր դիտողութիւններուն մէջ։ Չէր երեւ տուտի, կեղծիքի, չոչկանքի։

Իր գլխունորի ասպանելու ու ծառայութիւնները գնահատեցան Ռուս եւ Անգղիական գլխունորական իշխանութիւններուն կողմէ։ Հայ գլխունորին արժանիքը օտար գնահատեց — Զօրավարի աստիճանով։

Մանաւան Անդրանիկ, քայց կ'սարքի Ան Հայութեան արտիկ եւ յուշիկն մէջ։

Ապագային ներշնչումի խորհրդանշանը պիտի ըլլայ Անդրանիկ, իրեն ազգային ներու, գաղիք տերուններուն համար։

Յարգամք իր յիշատակին։

Հանգիստ իր արի եւ քարի հոգւոյն։

Բ. Ե.

ՆՇԻԱՐՔ ՆԱԽՆԵԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ս. ԵՓՐԵՄԻ ԱՍՈՐԻՈՑ

ՎԵՇՏԱՍԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ ՎԱՍՆ ՆԻԿՈՍԻԴԻՈՅ ԲԱՂԱՔԻՆ

Ձեռագիր Թիւ 326ի Մատենադարանի Առաքելական Աթոռոյ Երուսաղեմի (որոյ մանրամասն նկարագրութիւնն տրուած է այլուր *) բովանդակէ ի թղ. 278 ա—369 ա զէջնադ իմն գրուած Ս. Եփրեմի (Ձ 9 Յուլիս 373), որ է՝ «Վեշտասան Ասացուածք վառն Նիկոմիդեայ խղափի»։ Սոյն այս ողբերգական քերթուած գրեալ է մեծ մագուր բոլորգործ ձեռամբ երկուց զրչաց, Յովնան-նիսի եւ մասամբ իւրիք Վանուայ, ձեռնասուն աշակերտաց Ս. Ներսիսի Լամբրոնացւոյ, թուի թէ՝ ամօք ինչ յառաջ քան զվախճան սորին (Ձ 14 Յուլիս 1198)։

Հայերէն թարգմանութեանս այսորիկ միւս եւս այլ ինչ օրինակ մինչեւ զարդ անծանօթ է. նաեւ չգտանի ի միջի այլ ինչ թարգմանութիւն քերթուածոյս օտար լեզուաւ։ Իսկ Ասորերէն բնագիրն, զոր ոմանք ի հին մատենագրաց յիշատակեն (տե՛ս առ այս «Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana», ed J. S. Assemanus. Tom. I. Romae, MDCCXIX, pag. 56, 211 եւ 396, not. 2. հմտ. նաեւ L. de Tillemont, Histoire des Empereurs, Tome IV. Venise, MDCCXXXII, p. 434 եւ p. 523), վաղ իսկ կորսուած անյայտ եղած է, գէթ մինչեւ յայսօր անգիտ մնացած։ Զայս Ողբերգութիւն յօրինած է Ս. Եփրեմ վասն կործանման փառաւոր եւ մեծաշէն քաղաքին Նիկոմիդեայ, զոր երկրաշարժք յամին 358 (ի 24 Օգոստոսի) եւ դարձեալ յամին 362 (ի

2 Դեկտեմբերի) հիմնայտաւ քանդեցին աւերեցին։

Առաջին անգամ այս տողերու գրիչն է որ ծանօթացուց հասարակաց զվերաստեղալ ողբերգական քերթուած Ս. Եփրեմի ի «Յուշարձանի», սակաւ ինչ հատուածս յնդրոցս ի լոյս բնծալելով (*), հանդերձ համառօտ ինչ տեղեկութեամբք, յորոց ի զէպ կը համարինք քաղելով յառաջ բերել ասդէն զհետագայս։

«Իսկ վասն «Վեշտասան Ասացուածք վառն Նիկոմիդեայ խղափի», թարգմանութիւնս այս աներկբայ Ոսկեղաբու գործ է, եւ այն՝ յայտնապէս ուղղակի եւ անմիջաբար չԱսորական բնագրէ յեղեալ ի հայ բան. անշուշտ աշխատութիւն Առաջին թարգմանչաց այն դասուն, որք առաւելապէս պարագած են ի հրահանգս Ասորի լեզուի եւ զպրութեան։ Եւ միանգամայն իսկ ասացեալ, առանձինն հանգամանք լեզուի եւ ուճոյ, դարձուածք բանից, եւ բնորոշութիւն բառից սկներեւ շուշանեն՝ թէ սոյն ոսկեղինիկ թարգմանութիւն նմանագոյն է այլոց ծանօթ հայերէն թարգմանութեանց զըրոց Ս. Եփրեմի»։

Բովանդակ գրուածս այս ունի ժՁ զըլուխս, յորոց զժախտաբար Ա. եւ Բ. զըլուխք բոլորովին պակասին, իսկ Գ. զըլուխն ի սկզբան թերի է։

«Ասացուածք իւրաքանչիւր բաժնուած են ի տունս տունս, որք առ հասարակ զըլխադրով (ուրեք ուրեք նաեւ պարզ բոլորգործ) կը սկսին եւ վերջակետիւ եւ իբր 1-2 հրդմար. զատարկ միջոցաւ յիրեաց զատուած են։ Իսկ մէջ մի տուն ունի երկուս հատածս, ընդ մէջ յոցին ստորակէտ մի գրուած։ Նաեւ շէշտեկի վանկը յաճախա-

*) Տե՛ս «Յայտնութեանն Յովհաննու Հին Հայ Թարգմանութիւն, զառաջինն ած ի լոյս ըստ երկուց մեռագիր օրինակաց, համեմատութեամբ Յունական բնագրին եւ թարգմանութեան Ներսիսի Լամբրոնացւոյ, հանդերձ ներածութեամբ եւ ծանօթութեամբք Յրէշէթիք Մուբաւ։ Եւ ին յուստիոյ տախտակօր հանդերձ, յերուսաղէմ, ի Տպարանի Առաքելական Աթոռոյ Ս. Յակովբեանց. 1905—1911.» Ներածութիւն, էջ 2-ժԴ։

(*) «Յուշարձան» եւն. Վիեննա 1911, Միփթար-եան Տպարան, էջ 203—84

գոյնս շէշտիւ նշանակուած են:»—

Օրինակս այս յետոյ ի բազում տեղիս ուղղեալ է ի ձևոն Ս. Ներսիսի Լամբրոնացւոյ, որպէս յայտ է յինքնագիր տեղեկութենէն նորին, որ զտանի ի ներքոյ յիշատակարանի գրչին, ի կատարածի ԺԶ. Ասացուածոց:

Եւ արդ ժամ է այլեւս կատարել զոր ինչ ի մտի ունէի այն է՝ կանխել զի լոյս հանել զըրփանդակ զայս պատուական ցանկալի նշխար ի մատենագրական անմահ վաստակոց մեր նախնի հոգեւից հոգեհանձար Թարգմանչաց:»

Հանգամանք գրչութեան (ուղղագրութիւնն, կրտադրութիւնն եւ նշանք առողանութեան՝ երկարն եւ շէշտն եւն.) ի հետագայ տպագրութեան ճշդիւ պահուած են համեմատ ձեռնագիր բնագրին. կը յաւելունք միայն ուրեք ուրեք զկարեւոր ծանօթութիւնս. իսկ զառուել եւս տեղեկութիւնս թողումք այլում տեղոյ (ներածութեան) եւ պատեհագոյն ժամանակի:

Եւ ՅԱ ՅՈՒՆ ՅՈՒՆՏԷՐԻՔ Յ. ՄՈՒՐԱՏ

Որպէս վերագոյնդ ասացաւ, Ա. և Բ. Ասացուած ամոյդնդին պակասեն, նոյնպէս եւ սկիզբն Կ. ին որ ի թղ. 278 ա սկսանի այսպէս.

. զուռն իւր (*)
Մի՛ եկեցեք առ նա եւ հաւանեցուցէ բանալ նմա զազոտ գշտեմարանս քո: Մի՛ վաճառեր զկեանս եղբարց քոց. զի ի շտեմարանի՛ քում են կեանք նորա: Մի՛ վաճառեր վասն արծաթոյ զքաղցրութեամբ(*) կեանքս այրոյն: Տէ՛ս զի կեանք եզիպտացւոյն ի շտեմարանս յովսէփայ կային: Բաշխեաց նոցա զկեանս իւրեանց զի մի՛ պահանջեցի զմահն նոցա: Յովսէփ երկրորդ եւ զուրաշխեալ աղքատաց զկեանս նոցա, զի աստ եւ անդ իրբեւ զԵփեմէ՛յի յերկոսին աշխարհս գովեցին: Տէ՛ս զքաղաքն որ կործանեցաւ, զի տո՛ւրք իւր եւեթ չոգան ընդ նրմա: Կորեան ի դժոխս կոածոյք նորա, պահեալ կան տուրք իւր ի բարձունս: Կորեան բազմութիւնք ստացուածոց, եւ միա-

ցի՛ն միայն առաքինութիւնք է, որոյ քակեալ է տուն յերկրի, եւ ունի՛ միւս եւս յերկինս: Է, որ չոգաւ մերկութեամբն, եւ ունի ի բարձունս պատմուածա՛ն փառաց: Է, որոյ թաղեալ է անդ մարմին, եւ ամենայն ստացուածք իւր ի բարձունս են: Յորժամ կարգացէ զնա ձայն յարութեանն, ընթանալ առ նմա մեծութիւն իւր: Ուրախ եղեւ անդ ստուգութիւն, զի չոգաւ կողմն իւր արդարացեալ: Ուրախ եղին ի նմա չընորհք(*), զի չոգան ժողովք իւր առաքինեալ: Ուրախ եղեւ անդ զպատմութիւն, զի մեծացան նովաւ վաճառականք իւր: Ուրախ եղին ի նմա հաւատք, զի զկեցան զնա ճշմարիտք եւ չոգան: Ուրախ եղեւ անդ կուսութիւն, զի ստացան առին զմարգարիտն: Ուրախ եղեւ արբութիւն, զի պսակեցան նովաւ նահատակք: Ուրախ եղին եւ պահք, որ եղին պաշար պահողին, որ քաղցեաւ եւ ծարաւեցաւ: Ուրախ եղին աղաթք ի ստացաւ իւր, զի պատրաստեցին իւր նաւ ի բարձունս: Ուրախ եղեւ սէր յիզբարս իւր, զի եղեւ զարագլուխ սիրելեաց իւրոց: Եղին շփոթք ի բարկութեանն, սուրբք եւ պիղծք ի միասին: Ուրախ եղեւ ուղղութիւն ի վանակիցս իւր, զի շփոթեալ են եւ զնա չէ՛ մոռացեալ: Ուրախ եղեւ ճշմարտութիւն, զի խառնեալ է կողմն իւր ընդ պարտաւորս եւ անպարտ է: Ուրախ եղեւ արբութիւն, զի շփոթեալ ժողով իւր ընդ պիղծս եւ չէ՛ պիղծ: Ուրախ եղեւ յոյս, զի ի յուսահատութեան յաճախեաց յոյս կողման իւրոյ: Ի նոցա վերայ էջ սուսեր մերկացեալ, եւ կանգնեալ ի վերայ ժպըրհացն: Փախերուք եղբարք ի բարկութենէն, եւ ապաստան լերուք յապաշխարութիւն: Մահ յափշտակիչ է, մեծատունք կրեցէք, զհամբարս ձեր յերկինս: Եղեւ մահ իրբեւ զզոյ, փախուցէք զզանձս ձեր ի բարձունս: Եմուտ յանկարծակի, եւ զողացաւ զստացաւս եւ զստացուածս: Տունք իւրեանց եղին գերեզմանք նոցա, եւ հանդերձք իւրեանց պատանք նոցա: Էր, որ յաճախեաց պատրաստել պատք, թաղեցաւ ի բարկութեանն հանդերձիւ իւրով: Էր, որ չինեաց եւ զարգարեաց գերեզման, եւ թաղեցաւ ի շարժմանն ի տան իւրում: Էր որ կարծէր, եթէ մեծարիցի ի մահու, եւ թաղ-

(*) Առաջին տողն եւ երկրորդն բոս մեծի մասին եղծեալ եւ անքնթեանի:

(**) Նոր ինչ բառ:

(*) Ի բնագրին վրիպակաւ օհոհի:

եա՛ց զնա բարկութիւնն ընդ չունա: Մե-
ռա՛ն թագաւորք և չունք ի միասին: Հա-
ւասարեա՛ց թագ ընդ անարգին: Մեռան
ծառայ և տէր ի միասին, և ազատեաց ըզ-
նոսա մահ: Զծառայն ազատեաց ի լծոյ, և
զտէր նորա ի հոգո՛ց: Ազախին իբրեւ գտի-
կի՛ն չոգաւ: Տառապեալն իբրեւ զերջանի՛կն:
Զի ալլակերպք էին ի կենդանիս, հաւա-
սարեա՛ց զնոսա մահ ի զժոխս: Այն ամե-

նայն ցանկութիւնք աչաց, ապականեաւ
ի միում ժամու: Խառնակեցա՛ն հեղձեալք
ընդ հեղձեալս, շփոթեցա՛ն զիսկունք ընդ
զիսկունս: Հեղձաւ մանուկ առ ծերոյ: Տե-
սիլ որ չար է քան զամենայն, հեղձաւ
տղայ որ սկսաւ ի կեանս ընդ ծերոյ որ կա-
տարեաց զկեանս իւր: Խառնակեցա՛ն աղճը-
կունք ընդ պառաւունս:

ԱԶԳԻՍ ՎԵՋ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՅԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄԸ

Միջկեռ քերս Մարտիի ակ էր, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր սոսայա Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հո-
գեւոր Խորհուրդի Օգոստոս 10 քուակիր Շրջաբերական գրութիւնք, որով կը սեղեկացնէր թէ Ազգիս յերեւնազարդ
Վեն. Հայրապետ բոխասազով քառապէլէ յետոյ 20 օրեաւ սեղողութեամբ և բաւական լուրջ ու մասնագող համ-
զամանով, շնորհիւ բեկական ուշադիր դարձանք եւ հոգածու խմամբներու, նորին Ս. Գմութիւնք
վերասացած է իր առողջութիւնը և սկսած է աղէկ իր հայրապետական գրադուցներուն:

Այս վերջի պարագան ընդհանուր ուրախութիւն պատճառեց այսեղ և Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր հե-
ռազով իր եւ Միաբանութեան խնդակցութիւնները ներկայացուց Ս. Եկեղեցւոյս Վեն. Հայրապետին:
ՍԱՄԵՆԻ միջոցաւ կուսանք յիշեալ Շրջաբերականին և Ս. Պատրիարք Հօր խնդակցական հեռագրին և
ստուած պատասխանին պատճենները:

Թիւ 742

24 Օգոստոս 1927 - 4, Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻՆ

ՆՈՐԻՆ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿ

Տ. ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻՆ

Սոյն օգոստոս ամսի 3-ին առաւօտեան անապատելի կերպով Ազգիս Վեն. ԱՊԱՔԻՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏ-ը տկարացաւ, որ արտայայտուեց տաքութեան բարձր աստիճանով, R-38-
39,3: Իսկոյն և եթ հրաւիրուեցին տեղական բժիշկները, որոնք մանրագնին քննու-
թիւն կատարեցին և համապատասխան միջոցներ ձեռք առան հիւանդութեան առաջն
առնելու համար:

Նոյն օրը (օգոստոս 3) երեկոյեան Երևանից հրաւիրուեցին հմուտ բժիշկներ՝
Հայաստանի Կարմիր Ռաշի նախագահ բժշկապետ Ապանդարատ Կամարական և Համա-
լսարանի պրոֆեսոր բժշկապետ Լևոն Յովհաննիսեան: Բժշկական խորհրդակցութեամբ
որոշուեց հիւանդութիւնը՝ աջ կողմի թոքի վարի մասի բորբոքում (Pneumonie):
Նշանակեցին համապատասխան զեղեր, որոշեցին բժշկութեան եղանակը և յանձնա-
րարեցին տեղական բժիշկներին զեկազարուել ընդհանուր խորհրդակցութեամբ արձա-
նազրուած ցուցումներով:

Հայաստանի Կարմիր Ռաշի նախագահ բժշկապետի յանձնարարութեամբ Էջմի-
ածնի Կարմիր Ռաշի հիւանդանոցի աւագ բժիշկ Անանեան և նրա օգնական Բժ. Ղա-
զարեան բուժակի հետ միասին ամենայն օր առաւօտեան, ճաշին և երեկոյեան, յա-
ճախ գիշերները ևս, կանոնաւորութեամբ այցելում էին և ամենայն խնամք ու բժշ-
կական հոգացողութիւն ցոյց տալիս: Յիշեալ բժշկապետներն ևս Կարմիր Ռաշի պա-
տասխանատու քարտուղար Բժ. Վահան Աղիբեգևանի մասնակցութեամբ, համարեա
ամենայն օր երեկոյեան Երևանից զալլիս էին Կարմիր Ռաշի օթոմօրիով այցելութեան
և վերին առթիճանի ուշադիր և խնամուտ վերաբերմունք ցոյց տալիս Վեն. ԱՊԱՔԻՆ ՀԱՅ-
ՐԱՊԵՏ-ին չուտով բժշկել-կազմուրելու համար:

Բնականաբար, Գերագոյն Խորհրդի Սրբազան անդամներն ու ամբողջ միաբա-
նութիւնը հիւանդութեան առաջին իսկ ժամից իրենց որդիական և բարոյական պարտք
համարեցին ամենօրեայ հերթակալութեամբ, գիշեր-ցերեկ Վեն. ԱՊԱՔԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ-ի մօտ
լինել Վեն. արանում հսկելու և ամեն խնամք ու ծառայութիւն տանելու Մերանազարդ
ՀԱՅՐԱՊԵՏ-ի առողջութիւնը օր առաջ վերականգնելու համար:

Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդը ուրախ է յայտնելու, որ այսպիսի խնամքի ու քննարկման հոգածութեան և յատկապէս Հայաստանի Կարմիր Խաչի երեսնի և էջմիշիորհիւ Ազգիս Ծերունազարդ ՀԱՅՐԱՊԵՏ-ը քսաներեւոյ բաւական լուրջ և մտահոգութեան պատճառով հիւանդութիւնից յետոյ, այսօր, փառք Աստուծոյ, ապաքինուած է և բժշկապետների խորհրդով արդէն այս երկու օրս մահճից վեր է կացել և զբաղուած է Հայրապետական գործերով:

Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդը պարտք համարեց Վեհափառ ՀԱՅՐԱՊԵՏ-ի առողջական վիճակի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն յայտնել սոյն շրջաբերական զրուիւթեամբ անմիջապէս Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Տ. ՍԱՀԱԿ Բ. Կաթողիկոսին, Երուսաղէմի Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. ԵՂԻՇԷ Սրբազան Արքեպիսկոպոս Կուրեանին, Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. ՄԵՍՐՈՊ Արքեպիսկոպոս Եւրոպեանին և Գերապատիւ Թեմակալ Առաջնորդներին և թեմական խորհուրդներին ի միամտութիւն իրենց և հայ հաւատացեալ համայնքներին:

Անդամ Գերագոյն Հոգևոր Խորհրդի՝ ԲԱԿՐԱՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿԱՊՈՍ
Ի տ. Դիւանապետի ԹԱԴԷՈՍ Ծ. ՎՐԴ.
Քարտուղար Կ. ԲՈԶԱՐԵԱՆ

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Էջմիածին

Փառք կուսանք Աստուծոյ Զեռ Վեհափառութեան սպասխնումին համար: Հանդերձ Միաբանութեամբ և ժողովուրդով կ'աղօթենք Զեռ Ս. Օծուրեան արեւշատքեան համար:

17 Սեպ. 1927.

ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԴՈՒՐԵԱՆ

Պատասխան

Էջմ-ձին. 21 Սեպտ. 1927.

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԲ

ԱՄԵՆ. ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ

ԵՐՈՒՍԱԿԷՄ

Շնորհակալութիւններ: Կ'օրհնենք Միաբանութիւնն ու Ժողովուրդը:

ԴԵՐՈՒԳ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Ս Ի Ո Ն Ի Ա Ր Զ Ա Պ Տ Ն Ք Է

✱ ՍԻՈՆԻ վերեւեւումս ուրախութիւն պատճառեց մեզ, Կրօնական լուրջ և հիւքեղ քերթի մը հրատարակութիւնը անհրաժեշտ պէտք մըն էր, մասնաւորապէս անհրաժեշտ հայ զաւորներուն համար: ՍԻՈՆ յաւանաբազում բարձունքն էր իւր հոգեկան ճշողներ սփռելու համար վայրագասին Հայութեան: . . . Դպրեկանցիներու աշին շատ մօտիկ է այդ հրատարակութիւնը, եւ պիտի ջանամք մեր մասնակցութիւնն ալ բերել անոր:

Բերա - Կ. Պոլիս
ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ՆԱՌՈՅՆԱՆ
(այժմ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ)

✱ ՍԻՈՆը մեծ ընդունելութիւն գտած է հոս, շերտապէս կը շնորհաւորենք Զեռ անդուլ ջանքերը:

Մանէկաբեր
ՂԵՆՈՐԵՂ ԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ

✱ Երբեմնի այնքան փառքն անցեալ շաբաթ մը բոլորող ՍԻՈՆ, Ամապերթին զաղարուսը երկու ամիսներէ ի վեր խղճի խայր մը եղած է Ս. Արքայ Միաբանութեան համար: Այսօր սակայն սոյն Ամապերթին վերեւումս ինչպէս Ս. Ուխտի, նոյնպէս ի սիրտս աւելանալու շնորհով Հայութեան համար փառք ու պարծանքի առիթ մըն է: ՍԻՈՆը հեշտօրէն կը պնդուի եւ կը հոգանայ կրօնաւունջ գեղեցիկ և յանձնարար մատուցելու:

ներէ զատ, հին եւ ժամանակակից Հայ եկեղեցական Պատմութեան ամենաք մնացած մասերու բաղդասական ուսումնասիրութիւններով եւ հին ու աւերածոյ վանքերու յիշատակներու պատմագրութիւններով: Հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներու համաձայն եւ իսկապէս հայեցի աշխարհի զիտած ուսումնասիրութիւններ եւ ճշտութիւններ առաւելապէս աշխատ հաշիւաւոր մը ստացած են Ամապերթիւն մէջ:

Կը ճիշտամք մեր Ամեն. Հայրապետ Ս. Պատրիարք Զօր խնամարեան և հետագայ խնամարեան վրայ, որով ի յայտ բերու գեղեցիկ մատուցը վերակենդանացելու ՍԻՈՆը, աշակից ունենալով Ս. Արքայ Պատմագրութեան գործին ղեկավարութիւնը յանձնեց կարող եւ փառաւոր ձեռքի մը յանձնի Զեռ Միաբանութեան, որ կըցաւ իւր շարքը հաւանից հետեւ այնքան ձեռնապահ զիջներ ի փառս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և մասնաւորապէս ի պարծանք Առաքելական Ս. Արքայ:

Կ. Պոլիս

ՍՄԲԱՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(Պատրիարքական փոխանորդ)

✱ Աւերա եւ շատ ՍԻՈՆ ամապերթի հրատարակութիւնը ձեռնարկ վերադարձ բլլալուն համար: Զօր օրումն եւ աւելի երկու ժամանակ բաղդած մեծապէս:

ներ վերսին ի կեանս կոչուած այդ երկրն մէջ, դուք ալ հրաւիրուեցիք շուրջ 50 տարւան քաղաւած ՍՈՒՆՐ վերակենդանացնելով:

Շատ անգամ խօսած եւ գրած ալ եք այն յոյժ ցաւալի իրողութեան մասին թէ մեզի նման իր կրօնասիրութեամբը պարծենցող եւ բխտանակեան հաւատոյ ախտախտութեամբ համբաւուած ազգ մը չէ կրցած նոյնը ապացոյցանող արժանաւոր եւ մեծատէր կրօնաբերք մը ունենայ, առ այդ ամէն յարմարութիւն ունեցող իր մեծամարտ վանքերով ու միաբանական ուխտերով: Մասնաւոր վանքերով երբեմն հոս ու հոն երեւցածներն ալ մեր ճշմարտեան եւ մեր բազմակերպ պատմութեան իրաւունքներով մեզ անգիտակցած հիշատակներուն ճակ մեր քանակեան վերակենդանութեամբ ՍՈՒՆՐ այս անգամ կը ունենայ երկրորդ կեանք եւ կ'ըլլայ Հայոց եկեղեցւոյ շնորհաւոր եւ զարգացմանը նախնական պատշաճական Օրկանք:

Անցուած թիւեր մին քան նախորդը նշանակալիւն է եւ շանկեան: Տարակոյր չկայ թէ եկեղեցական եւ աշխարհական նայ բխտանեան շատ յոյժ պիտի լիւնէ եւ ստեղծի ՍՈՒՆՐ: Չանցալէ աշխարհական դասակարգէն անկեղծօրէն հաւատացեալներու գրաւորներն ունենալ ՍՈՒՆՐ մէջ:

Յեղեղո

ՎԱՐԱԳՆ Ի. Վ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ք ՍՈՒՆՐ թիւերը բոլորն ալ ստացած եմ ու մեծ ախորժակով կը կարդամ: Շատ լաւ է, եւ երթալով ալ աւելի լաւ պիտի ըլլայ:

Պատրիկ

ՇԱՀԷ Ի. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ք ՍՈՒՆՐ թիւերը կանոնաւորապէս կ'ստանամ, որոնց մէջ օգտակար չիւրքեր չկան, ինչ որ թէ՛ ժողովուրդի համար:

Փափաքս է եւ կը քանամ ՍՈՒՆՐ ծանօթացնել Ուսարի հայութեան:

Ուսար

ԱԲԻԿ ՔԷՆՅ. ԾՈՅԻԿԵԱՆ

Ք Հաճոյքով ընդունած եմ Սիոնի յաջորդական թիւերը եւ հետաքրքրութեամբ կարդացած բոլորն ալ: Ներկեցէր որ ցարդ ուշացայ շնորհաւորելու... այս գեղեցիկ ձեռնարկը, որուն պէտքը այնքան զգալի եւ անհրաժեշտ զարծած էր մեր ազգային այս փոթորկալից շրջանին մէջ:

ՍՈՒՆՐ վերադարձուած է դատարարական մեծ դեր մը թէ՛ մայր հայրենիքին մէջ եւ թէ՛ գաղութայինքուն, որոնք պէտք ունին սորվելու ազգային եկեղեցւոյ զոյաթեան բուն նպատակը, անոր վարդապետութիւնն ու հարազատ ոգին, որ շատերուն անձնօթ կը մնայ:

Վստահ եմ որ այս ուղղութեամբ Ձեր թափած քանքերը խորապէս կը գնահատուին Հայ եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներէն:

Ուսար

ՄԱՂԱԲ Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ք ՍՈՒՆՐ Յոյ թիւը ստացած եմ. անոր ծայրը շատ բազմը կը հնչէ: Ան ներկայիս հայ կեանքի անապատին մէջ ջիւնջ եւ զովաւորեցիչ ջուրի ալ մըն է: Ձեզ եւ թերթին երկար կեանք կը մաղթեմ:

Նիւ ետք

ԱՐՄԷՆ ԲՈՅԻԿԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԼԱՅՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԲԱՐՁՐ

ԳՅՄԻՍԷՐԻՆ ՄՕՏ

Ն. Վ. Պաղեստինի Բարձր Գոմիսէր Լօրտ Բըլումսթը, Ս. Պատրիարք Լօր հիւանդութեան ընթացքին ցոյց տուած էր ուշադրաւ հոգանութիւն մը, իր անձնական բժիշկին միջոցաւ ստեղծ տեղեկութիւն ստանալով Սրբազան Լօր օրդինատութեան մասին:

Ս. Պատրիարք Հայրը Սոյամբը. 12, 18, երեկոյին Բարձր Գոմիսէրին այցելեց իր շնորհակալութիւնները յայտնելու Ն. Վսեմութեան կողմէ ցոյց տրուած այդ հետաքրքրութեան եւ բարեացակամութեան համար:

Երուսաղէմի կառավարիչ Վսեմ. Ե. Քիթ-Բօլ անձամբ եկաւ Պատրիարքարան եւ իր օթոյով առաւ Ս. Պատրիարքը Բարձր Գոմիսէրին մօտ:

Լօրտ Բըլումսթը եւ Տիկին Բըլումսթը շատ սիրալիք ընդունելութեամբ պատուեցին Հայոց Պատրիարքը եւ իրենց ջերմ խնդակցութիւնը յայտնեցին Ն. Ամին. Սրբազնութեան ապագինումին առթիւ:

Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի արեւմտեան կողմը, գրեթէ Բեթղեհէմի կառուցիւն զուգընթաց Թանթուրայի Ռէզիտանտին մէջ, որովհետեւ Ձիթնեաց լեռան Ռէզիտանտը վտանգուած ըլլալուն երկրաշարժէն, Բարձր Գոմիսէրութիւնը փոխադրուած է այդ շէնքը օր Աստորական Նախկին վանատունէն:

Երուսաղէմի Վսեմաշուք կառավարիչը զարմեալ իր իսկ վարած օթոյով Ս. Պատրիարքը բերաւ Ս. Յակոբ:

Ն. Ամենապատուութեան առողջութիւնը այնքան լաւ ընթացք մը առած է որ վերկացած է իր բանասիրական աշխատութեանց, եւ մերթ ընդ մերթ օթոյով պոստյաի կ'ըլլէ Երուսաղէմի շրջակայքը, եւ պատրաստուած է առաջիկայ զբոսոցական տարին շարունակել իր զաստիճանութիւնները Ընծայարանի Սարկաւագներուն եւ Ժանգ. Վարժարանի Դրոյ. Դասարանին:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՄԱՍՆԵԱՎԱՐԱՆԸ

Ա. — Ձեռագիրներ

Մատենադարանները ազգերուն մտաւոր արժէքները ներկայացնող գանձարաններ են: Հայ ժողովուրդը ամէն ժամանակ ունեցած է այդ գանձարաններէն զիտարապէս իր վարքերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ. եւ այսօր ալ իրողութիւնը այն է որ վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ կեդրոնացած են Նախնեաց զրէն եւսման բիւրուար Ձեռագիրներուն ձաջորդները, այնքան քանակաւ կորուստներէ ետք: Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան Աթոռ աւանդապատէր եղած է ձեռագրական ճոխ գանձարանի մը: Ասիկա ըստ ինքեան պատկանելի հարստութիւն

մըն է 2600 հոգի ընդհանուր քանակը և բանակին կողմէն, բայց աւելի բարձր է այս 2600 հոգիներուն արժէքը, որովհետեւ Հայ ժողովուրդին մտաւորական եւ հոգեկան զարգացման նպատակն ալ են ատենք:

Մեր ժողովուրդը 1915 էն ի վեր տեղահանութեանց եւ տարագրութեանց ընթացքին, ուրիշ կենսական կորուստներու հետ, կորսնցուց իր մասնանշարաններն ու զիրքերն ալ: Բարեբախտաբար ու մանր յաջողեցան այդ տաղանդներու ընթացքին ազատել ինչ ինչ 2600 հոգի եւ տաղանդ զորքեր:

Կ'արժէ որ այս կերպով ազատագրուած 2600 հոգի եւ տաղանդ զորքեր կեդրոնացուին Ս. Յակոբեանց Մատենադարանին մէջ:

Մասնաւորապէս նախնեաց 2600 հոգիներու մասին խօսելով, պէտք է գիտնալ որ որեւէ 2600 հոգի ըլլալ մագաղաթ, ըլլալ թուղթ, ըլլալ ամբողջ եւ լաւ պահուած, ըլլալ պակասաւոր կամ վնասուած սեւէ կերպով, այսպիսի կտորներն անգամ պէտք չէ որ կորսուին, եւ չկորսուելու համար ալ պէտք է որ հաւաքուին եւ կեդրոնացուին Ս. Յակոբեանց Մատենադարանը:

Ասոր ազգային հարստութեան մը բեկորներն են որ պահուելու են ազգային այնպիսի հաստատութեան մը մէջ, որ ներշնչէ ամէն ապահովութիւն: Եւ Ս. Յակոբայ Մատենադարանը Հայաստանէն դուրս միակ ազգային հաստատութիւնն է որ իրաւունք ունի ժառանգելու եւ պահելու Հայ մարի եւ արուեստի պատմական բեկորները, որոնք արդի կեանքին եւ կենցաղին մէջ չունին Հայ ժողովուրդին համար գործնական արժէք մը, բայց թանկագին են ատենք ազգային Մատենադարանի մը մէջ:

Արդ՝ ազգային իրաւունքի եւ արժէքներու աւնուելով կոչ կ'առնենք Հայ գաղութներու հոգեւոր պաշտօնեաներուն եւ քոյր ողջմիտ եւ հասկըցող Հայերուն, որպէսզի մեծ խնամքով նկատի առնեն ազգային շահը եւ իրենց քով մնացած կամ գտնուած նախնեաց հին 2600 հոգիները դրկեն Ս. Յակոբեանց Մատենադարանը, ապահով ծնողներով եւ կամ ապահովագրեալ ծրարներով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հասցին:

Նուիրողներուն անունները յիշատակարանիկներով պիտի արձանագրուին խրաքանչիւրին հատորին մէջ:

Բ. — Տաղանդներ

Ս. Յակոբայ Մատենադարանին տաղանդ մասը տօն չէ՝ 2600 հոգիներու քանակն պէս:

Կարելի չէ եղած հայերէն տաղանդներու լման հաւաքածու մը կազմել, ինչ որ ինքնին կենսական պէտք մըն է այսպիսի հաստատութեան մը համար, մանաւանդ այստեղեւեւ, Ս. Յակոբի մտաւոր վերածնունդի շրջանին:

Որչափ առնենք մէջ հին եւ նոր տաղանդներ կան մէկդի դրուած, որոնց ամէնէն վայելուչ տեղը պիտի ըլլար Ս. Յակոբի Մատենադարանը:

Թէ՛ ծնողներուն եւ թէ՛ տաղանդներու հաւաքածուներն տօնացնելու եւ կատարելագործելու համար Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կողմէն մասնաւոր հոգածութիւն եւ խնամք կը տարուի, եւ մենք վըստահ ենք Հայ ժողովուրդի հասկըցող զաւակներուն

գործակցութեամբ. Ս. Յակոբի Մատենադարաններուն կատարելագործումը պիտի ապահովուի հետեւեւեւ:

Ինչպէս կը տեսնուի հետեւեւեւ ցանկերէն, արդէն այնչափ կերպերով ու միջոցներով բաւական նոր զիրքեր աւելցած են Ս. Յակոբի 2600 հոգի եւ Տաղանդ հաւաքածուներուն վրայ, տաղանդներ մահաւանդ եւրոպական լեզուներով:

Նախատեսուածն զուտ կը գտնուի Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր, որ իր անձնական Մատենադարանը նուիրեց. մատենադարան մը որ ունի 5000 է աւելի զիրք հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով. եւ այս զիրքերուն շատերը մէկէ աւելի հատորներով կամ մասերով, այնպէս որ եթէ հաստատ հատոր համարին այդ զիրքերը, 4000ը կ'անցնի ատենք թիւը (*):

Մայրավանքիս Տեօքէն ժողովն ալ, Ս. Պատրիարք Հօր փափարին համեմատ, հարկուր եղբայրական սոխի զուտ մը դրած է Ս. Աթոռին տարեկան ելեւմուտքին մէջ, տաղանդ զիրքեր գնելու համար:

Այնպէս որ Ս. Պատրիարք Հօր զանակալութենէն ի վեր թէ՛ զմեզ եւ թէ՛ բարեւոյտ ազգայիններու կողմէ նուիրուած նոր զիրքերու թիւը եղած է մինչեւ Սպտեմբ. 7. 96. 3533, որ եթէ կտոր կտոր համարուի կը մօտենայ 5000ի: Այս թիւին մէջ չէ Ս. Պատրիարք Հօր Մատենադարանը:

Յետոյ կուգայ Ամերիկայի Եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն Փէրիօսիքի Գրքային (Երկ-եորդ) նըւերներուն շարքը, անգլիներէն զիրքեր, որոնցմով գուտ անգլիներէն առանձին Մատենադարան մը կազմուեցաւ ժողով, Վերջին մէջ: Փէրիօսիքի Գրքային նուիրեցող եղած են եւ կ'ըլլան ժողով, Վերջին անգլիներէն ուսուցիչ Հայր Գրիգորի միջնորդութեամբ:

Դարձեալ Երկ-եորդէն Կոնստանտինոպոլիս — Խմբագիր Վեր. Ի. Պենեկեանի կողմէն երեք տարիներէ ի վեր կը նուիրուի տասը տեսակ անգլիներէն կրօնական եւ զրական շարաթորեայ եւ ամօքեայ հանգէներ:

Իսկ Լոնտոնէն Կանոնիկոս Վեր. Տրիքս երկու տարիէ ի վեր նուէր կը զրկէ մեր Մատենադարանին 2րդ Թայմըզ շարաթորեայ:

ԱՌՆԱՅԻՆ ՅՈՒՅՈՒՆ

Գ Ի Բ Բ Ն Ո Ւ Ի Բ Ո Վ Ն Ե Ի Ե Ի

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔՆԵՐ

1923 ին Տիկին Նուբիդա Քէշիշեան — Ասիոյ 281 կտոր այլապի գրեւորք — Տօքթ. Լեւոն Թընկերի միջոցաւ: Տիար Վահան Թոքմասեան-Գահրէ. 50 կտոր անգլ. գրեւորք — Տիար Վահան Թիւրքմեշեան-Երկ-եորդ. ԱՊՊԵՏ ԼիՊԱՐԻՏ եւ զանազան հատորներ: Այնթապի եկեղեցւոյն եւ ազգ. հաստատութեանց պատկանող. 47 կտոր հին ձեռագիրներ եւ 163 կտոր զանազան տաղանդներ. Տ. Բարգէն Ս. Ի միջոցաւ, ինչպէս նաեւ:

(*) Ս. Պատրիարք Հայր իր անձնական ծախսով օժտած է Մերոց Յակոբեանց Տաղանդը անձամբով մը (փէշալ), գեմամական նոր գործ մը, արժէք 100 եւրոպական ոսկի:

ՆԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՇՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ

Այն հեղինակներ և հրատարակիչներ, որ կը փափաքին իրենց գիրքերուն ծանուցումը դնել Ա՛ռի մէջ, պէտք է որ իրենցիկ օրինակ դրփն առնեցմէ Ա՛ռի Խմբագրութեան հասցէին: •

ՍՏԵՑՍԵՆԻՔ

39. Notes sur l'Histoire de la Médecine Arménienne, par K. J. Basmadjian, Membre de la Société Française d'Histoire de la médecine. — Մշտահանուած Revue des Etudes Arméniennes / Tome VII / Fascicule 1 et 2, Paris, 1927 (էջ 179-182).

40. ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ. Յ. Չերոքեան, Շա. Տէր Յովհաննէսեան Պէյրութ. էջ 8⁰ էջ 41.

“ՍԻՈՆ” Ի ՀԵՏ ԳԵՂԵԱՍԿՈՒՄԵ ՔԱՂԵՐ

51. ՆՈՐ ՕՐ. Առաւօտեան Յրաթիւք, իւր հաստատութեամբ ՅՈՐ ՕՐ հրատարակական Ընկերութեան կողմէ: Արտօնատէր Է. Գեա. Չերոքեան. Լազարոս. Տարեկան Բաժանորդագրութիւն 8 տօլար. Հասցէ՝

NOR OR. Quotidien Arménien. 18 Rue Voulfi. Athènes, (Grèce)
(Առաւօտեան Տօղ Տարի Թիւ 1215 և 1928)

ՍԻՈՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՇԱՆՆԵՐ

Բոլոր երկիրներու համար՝ ՍԻՈՆի Տարեկան բաժնեկրին է

Եգիպտական	Ղաշ	30
Անգլիական	Շիլլին	6
Ամերիկեան	Տօլար	1, 50

Եռամսեայ կամ վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չկայ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԵՔԻ Է

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Գործառնութեանց զխրութեան համար կը խնդրուի ՍԻՈՆի աշխատակիցներէն ու բաժանորդներէն որ բաժանորդագրական, ապրանքական, գրամական, ևայլն խնդիրներու և գործերու համար զիմէն ուղղակի մեր Տպարանի Տեսչութեան, աւ' հասցէով.

Direction de l'Imprimerie du Patriarcat Arménien
JÉRUSALEM—Palestine

Իսկ Խմբագրական գործերու համար զիմել ուղղակի Խմբագրութեան, աւ' հասցէով

Rédaction de la Revue Arménienne SION
Patriarcat Arménien
JÉRUSALEM — Palestine

ՍԻՈՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրէշնթ-ի եւ Շրջակայից համար
Գեր. ՎԱՐԳԱՆ Ծ. Վ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ,

ՍԻՈՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եօքի եւ Շրջակայից համար
ՍԻՈՆԻ Գործակալութիւնը սիրայո-
ժար ստանձնած է

**ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ**

Կը խնդրուի Նիւ Եօքի եւ Շր-
ջակայից ՍԻՈՆԻ բաժանողներէն,
անխաղաղ վեճերի իրենց բաժնեգի-
ւերը Հ. Կ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ,

Հասցի

**THE BOOKSTORE
ARMENIAN EDUCATIONAL
FOUNDATION**

**331 Fourth Avenue
New York City**

ՄԱՐԿԱԼԻ ՅԱՆ Է

Տիար Դ. Ֆնտզեանի (ՓԱՌՆԱԿ) ֆնն-
սիրութեամբ պատրաստուած ՎԱՐԳ ՄԱՇԹՈՑԻՆ
Ամանչեղի Կորիւնի գրչիկն ուղղեալ եւ լուսա-
րանեալ:

ՍԻՈՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՈՆԻ Լօս Անճելըսի եւ Հարա-
ւայից Քայիթօրնիոյ գործակալու-
րիւնը յանձնուած է

ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԹԱԿԱՆ

Բաժանողութեան եւ բաժանո-
ղագի մասին դիմել գրասան տե-
ժիար Թ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ,

**4408 So. Hoover Street
Los Angeles, Calif.**

ՍԻՈՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՀԻՐԷԻ համար
(Եգիպտոս)

Տիար ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ,
Ազգ. Առաջնորդութեան Պատշոնեալ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒ

Բնիկ Պէհէանիցի, Պրն. Նաուա Պար-
տաղճեան, որուն վերջին հասցէն տրուած
է 336 14th St. Brooklyn, N. Y. Կը փը-
տուի Սահակ Ճանտեանի կողմէն. որուն
հասցէն է Ս. Յակոբ Վանքը, Երուսաղէմ:

Կը խնդրուի գիտցողներէն լուր տալ
առաջին առթիւ: